

Tartu Ülikool
Maailma keelte ja kultuuride instituut

Katrin Selbak
KES ON EESTI VANDETÕLK? (EESTI VANDETÕLKIDE UURING JA VÕRDLUS
EESTI TÕLKIJATE UURINGU 2021 TULEMUSTEGA)
Magistritöö

Juhendaja: Piret Rääbus, MA

Tartu
2024

Sisukord

Sissejuhatus	3
1. Vandetõlgid ja tõlkijauuringud	5
1.1. Tõlk, tõlkija ja vandetõlk	5
1.2. Tõlkijauuringud	6
2. Eesti vandetõlkide uuring 2024	12
2.1. Valim ja meetod	12
2.2. Vandetõlkide uuringu tulemused ja võrdlus Eesti tõlkijate uuringuga 2021	16
2.2.1. Tõlkija taust	17
2.2.2. Töö sisu ja meetodid	35
2.2.3. Toimetulek ja motivatsioon	40
2.2.4. Koolitused	45
2.3. Analüüs, järeldused ja ettepanekud	50
Kokkuvõte	58
Kasutatud kirjanduse loetelu	60
Kasutatud lühendid	62
Summary	63
Lisa 1. Küsimustik	64
Lisa 2. Kutse vandetõlkide küsitluses osalemiseks	77
Lisa 3. Meeldetuletus vandetõlkide küsitluses osalemiseks	80

Sissejuhatus

Magistritöö „Kes on Eesti vandetõlk? (Eesti vandetõlkide uuring ja võrdlus Eesti tõlkijate uuringu 2021 tulemustega)“ on teoreetilis-rakenduslik uurimus Eesti vandetõlkidest ja nende töökorraldusest. Uurimisprobleem on, milline on Eesti vandetõlkide taust, kogemused, oskused ja vajadused.

Eesti tõlkijate tausta, kogemuste, oskuste ja vajaduste kohta koguti esmakordselt andmeid 2021. aastal Eesti tõlkijate uuringuga, kus käsitleti Eesti tõlkijate tausta, spetsialiseerumist, tõlketöövahendite kasutamist, sissetulekut ja tööaega, tõlketöö mahtu ja hinnastamist, toimetulekut ja rahulolu, kokkupuudet Euroopa Liidu tõlgetega, koolitusvajadust ja koolitusteabe kättesaadavust (Ilves ja Tubelt 2021). Eesti vandetõlgid kuuluvad Eesti tõlkijate hulka ning vandetõlke võis olla ka Eesti tõlkijate uuringule 2021 vastanud tõlkijate hulgas. Eesti vandetõlke eraldi sihtrühmana pole aga veel nii terviklikult uuritud. Eesti vandetõlkide kutse regulatsiooni ja uue vandetõlgi seaduse mõju vandetõlkide tegevusele uuriti Minni Kummi (2015) magistritöös, mille raames tehtud küsitlusele vastas 12 vandetõlki. See küsitlus andis ülevaate vastanud vandetõlkide haridusest ja töökogemusest, kuid eelkõige puudutasid küsimused vandetõlgi seaduse muudatusi, vandetõlgi tööks vajalikke oskusi ja vandetõlgi eksamit (Kumm 2015: 15). Samas tunnevad Justiitsministeeriumi ametnikud vajadust vandetõlke ühendava koostööpartneri järele ning ministeerium on aastast 2018 püüdnud motiveerida vandetõlke looma avalik-õiguslikku kutsekoda analoogselt advokatuuri, audiitorkogu, Patendivoliniike Koja ja teiste avalik-õiguslike kutsekodadega. Selle käigus tegi Justiitsministeerium 2022. aastal Eesti vandetõlkide hulgas küsitluse, kus uuriti vandetõlkide valmisolekut koja loomiseks, ei kogutud aga laiemalt andmeid vandetõlkide tausta, kogemuste, oskuste ja vajaduste kohta (Justiitsministeerium 2023).

Magistritöö eesmärk on esmase omataolise küsitlusega koguda andmeid Eesti vandetõlkide tausta, kogemuste, oskuste ja vajaduste kohta. Magistritöö peamised uurimisküsimused on:

1. Milline on Eesti vandetõlkide taust, kogemused, oskused ja vajadused 2024. aastal?
2. Mille poolest erinevad 2024. aastal vandetõlkide taust, kogemused, oskused ja vajadused 2021. aasta tõlkijate uuringuga laiemalt Eesti tõlkijate kohta leitud?

Magistritöö koosneb teoreetilis-metodoloogilisest raamistikust ja empiirilisest osast. Teoreetilises osas antakse ülevaade magistritöös kasutatud põhimõistetest, tõlkijauuringute teooriast ning varasematest tõlkijate ja vandetõlkide uuringutest Eestis ja Euroopas. Empiirilises osas tutvustatakse 2024. aastal tehtud Eesti vandetõlkide küsitluse tulemusi ning võrreldakse neid Eesti tõlkijate uuringu 2021 (Ilves ja Tubelt 2021) tulemustega. 2021 Eesti tõlkijate uuringus ei olnud vandetõlkide antud vastused eristatavad. Seega ei saa võrrelda 2021 tõlkijate uuringus vandetõlkide antud vastuseid 2024 vandetõlkide küsitluse vastustega, vaid saab võrrelda 2021 kõigi tõlkijate vastuseid 2024 vandetõlkide vastustega.

Magistritööl on praktiline väärtus Eesti vandetõlkide igapäevatoos ja koolitamisel. Vandetõlkide uuringust saadud teave aitab edaspidi Eesti vandetõlke ja nende olukorda paremini mõista ning nende võimaluste ja vajadustega paremini arvestada. Võrdlus tõlkijate uuringuga võimaldab hinnata, milliseid Eesti tõlkijate uuringute tulemusi võib edaspidi laiendada vandetõlkidele ning milliseid küsimusi tuleks vandetõlkidelt edaspidigi eraldi küsida.

Täna magistritöö juhendajat Piret Rääbust ning magistriseminari õppejõude Terje Loogust ja Sirje Kupp-Sazonovit kaasamõtlemise, julgustuse ja edasiviivate tähelepanekute eest. Samuti tänan kõiki küsitlusele vastanud vandetõlke usalduse ning sisukate kommentaaride eest. Piloostvastajate ja kaasamõtlejatenä andsid vandetõlkide küsimustiku koostamisel hindamatu panuse inglise keele vandetõlgid Katrin Kask ja Marika Borovikova ning läti keele vandetõlk Anda Züle-Lapimaa. Aitäh Teile!

1. Vandetõlgid ja tõlkijauuringud

Magistritöös lähtutakse tõlkijauuringute teooriast, tuginedes Andrew Chestermani (2009) artiklile „The Name and Nature of Translator Studies“ [Tõlkijauuringute nimetus ja olemus]. Peamised teised tõlkijauuringute teemat käsitlevad autorid, kelle seisukohti magistritöös käsitletakse, on Klaudia Bednárová-Gibová (2022), Regina Solová (2015) ning Anthony Pym *et al.* (2012).

Magistritöö raames tehtud Eesti vandetõlkide uuringu disainimisel kasutati eelkõige Tartu Ülikooli sotsiaalteaduslike rakendusauuringute keskuse (RAKE) Eesti tõlkijate uuringut 2021 (Ilves ja Tubelt 2021) ning arvestati ka Justiitsministeeriumi (2023) ettekandes ja Kummi (2015) magistritöös esitatud teavet varem tehtud Eesti vandetõlkide küsitluste kohta.

1.1. Tõlk, tõlkija ja vandetõlk

Peamised mõisted magistritöös on vandetõlk, tõlkija ja tõlkijauuringud.

Vandetõlk (inglise keeles *sworn translator*) on „isik, kes osutab kutsetegevusena ametlikku dokumentide tõlkimise teenust ja täidab seaduses sätestatud juhtudel muid tõlkimisega seotud ülesandeid“ (vandetõlgi seadus § 2 lõige 1).

Tõlkija (inglise keeles *translator*) laiemas tähenduses on „see, kes teksti (hrl. kirjalikult) ühest keelest teise tõlgib“ (EKSS 2009 *sub* tõlkija). Järelikult on tõlkija isik, kes teeb kirjalikku tõlget, mis enamasti ei ole vandetõlgi tõlge. Samas on iga vandetõlgi tõlge laiemalt kirjalik tõlge. Seega on iga vandetõlk laiemalt tõlkija, kuid iga tõlkija ei ole vandetõlk.

Tõlk (inglise keeles *interpreter*) laiemas tähenduses on „see, kes teksti (hrl. suuliselt) ühest keelest teise tõlgib“ (EKSS 2009 *sub* tõlk). Järelikult on tõlk isik, kes teeb suulist tõlget. Vandetõlk tõlgib dokumente kirjalikult. Seega vandetõlk ei ole laiemas

tähenduses tõlk, kes teeb suulist tõlget, vaid vandetõlk on tõlkija, kes teeb kirjalikku tõlget.

1.2. Tõlkijauuringud

Viimastel aastakümnetel on hakatud teadvustama tõlkija mõju ja olulisust tõlketeksti juures. Tõlkija ja tõlkimisprotsessi uurimist on sageli keeruline eristada, sest kui vaatluse all on tõlkimisprotsess, siis on enamasti kaastatud ka tõlkija. Samas ei käsitleta tõlkija uurimisel alati tõlkimisprotsessi. Tõlkijat uuritakse mitmest vaatenurgast, sealhulgas tõlkija asetumist ühiskonda või tõlketurule ja tema positsiooni seal, tõlkija agentsust ja kompetentsust. Tõlkijauuringutes (inglise keeles *translator studies*) asetub esikohale tõlkija ja tekst jääb teiseseks. Agentsuse mudelis on „lisaks tõlkijale kaasatud ka teisi tõlke mõjutajaid, nt autorid, kirjastajad, toimetajad, kriitikud ja tõlkemäluprogrammid.“ Uuritakse tõlkimises tegevaid isikuid, nende tegevust, suhtumisi, suhtlemist sotsiaalses ja tehnilises keskkonnas. (Tavast ja Taukar 2013: 163-164)

Andrew Chesterman (2009) juhtis tähelepanu tõlketeaduses viimastel aastakümnetel esile kerkinud uuringutele, kus käsitletakse eelkõige tõlkijaid, mitte tõlkeid kui tekste. Chestermani väitel ei ole see uus uurimissuund piisavalt esindatud James Holmesi klassikalises tõlketeaduse uurimissuundade jaotuses (Holmes, James S. 1988. *The Name and Nature of Translation Studies. Translated! Papers on Literary Translation and Translation Studies*. Amsterdam: Rodopi, 67–80 – viidatud Chesterman 2009: 14 kaudu). Uude tõlkijauuringute uurimissuunda kuuluvaid uuringuid on eelkõige tõlkesotsioloogia uurimissuunas, aga ka tõlkeajaloo uurimissuunas ning tõlkija otsustusprotsessi käsitlevate uuringute hulgas (Chesterman 2009: 13). Tõlkijauuringutes uuritakse tõlkijaid ja tõlke ning teisi tõlkeprotsessiga seotud agente, keskendudes „näiteks nende tegevusele või hoiakutele, nende suhtlusele sotsiaalse ja tehnilise keskkonnaga või nende ajaloo ja mõjule“ (Chesterman 2009: 15–20).

Chesterman pakub välja tõlkijauuringute uurimissuundade jaotuse sotsioloogiliseks, kultuuriliseks ja kognitiivseks uurimissuunaks, mis kõik käsitlevad omal viisil tõlkija agentsust. Kultuuriline uurimissuund uurib tõlkijate rolli ja mõju

kultuurilise evolutsiooni agentidena. Kognitiivne uurimissuund uurib suhtumist normidesse ja tõlkija isiksust. Sotsioloogiline uurimissuund uurib aga tõlkijate staatust ja tööprotsesse, suhteid teiste gruppide ja asjakohase tehnoloogiaga jne. (Chesterman 2009: 19) Chestermani agentsuse mudelist lähtuva jaotuse alusel kuulub magistritöö raames tehtud 2024 vandetõlkide uuring eelkõige tõlkijauuringute kognitiivsesse ja sotsioloogilisse uurimissuunda.

Tõlkijauuringute sotsioloogilises uurimissuunas käsitletavat tõlkija staatust mõistetakse tõlkija „erialaste oskuste eeldatava väärtusena, mitte oskuste endi väärtusena“ (Pym *et al.* 2012: 3). Kõrge staatusega üksikisik või rühm usutakse ideaalis olevat usaldusväärne, prestiižne, autoriteetne, kõrgema palgaga ja ametialaselt edukas. Kui aga staatuse signaalid on nõrgad või tekitavad segadust, on erialaste oskuste eeldatav väärtus väike, selle tulemusel tekivad turutõrked ning head tõlkijad võivad turult lahkuda. Ametiala professionaalsemaks muutumise protsessi võib sellest lähtuvalt näha tõhusate staatuse signaalide loomisena, nii et head tõlkijad jäävad valitud eriala juurde püsima. Tõlkijate ametiala üldine profiil (vabakutselised, osalise tööajaga, killustatud ja reguleerimata) võib nõuda teistest vabadest elukutsetest oluliselt erinevaid professionaalsemaks muutumise viise. Killustatud ja üldiselt reguleerimata tõlkijate ametialal on aga vandetõlgid ja nende tegevus kõige selgemalt reguleeritud. (*ibid.*)

Tõlketeaduses esile kerkinud huvi tõlkija uurimise vastu lähtub Mary Snell-Hornby sõnastatud sotsioloogilisest pöördest tõlketeaduses (Snell-Hornby, Mary 2006. *The Turns of Translation Studies. New Paradigms or Shifting Viewpoints?* Amsterdam: John Benjamins — viidatud Bednárová-Gibová 2022: 2 kaudu). Tõlketeaduses aset leidnud sotsioloogiline pööre on „vallandanud huvi tõlkija ja tema identiteedi vastu“ (Bednárová-Gibová 2022: 2-3) ning jätnud olulise jälje viimaste aastakümnete tõlkijauuringute suunale. Chestermani määratletud tõlkijauuringud on esile kerkinud „suhteliselt uue ja elava valdkonnana varem ebaisikulises tõlketeaduses“, kus tähelepanu on nihkunud andmetelt inimesele, kes on andmete taga, ehk tootelt tootjale. Tõlkija kuju on toodud tähelepanu keskpunkti. Tõlkija professionaalne identiteet on pärvinud palju akadeemilist tähelepanu, sealhulgas uute sotsioloogia, psühholoogia ja identiteediuringute valdkondade üleselt. (*ibid.*)

Viimasel ajal on suuremat tähelepanu pälvinud ka professionaalsete tõlkijate ja tõlkide profiili kvantitatiivsed uuringud. Ametialase profiili lahutamatu osa on väljaõpe ning väljaõppe küsimused on tihedalt seotud ametirühmade professionaalsemaks muutmisega. Samas on mõned uuringud näidanud, et tulevastele tõlkijatele mõeldud ülikoolikursused ei paku spetsiifiliselt vandetõlkidele vajalikke teadmisi ja oskusi. (Solová 2015: 243)

Kaks näidet vandetõlke käsitletud tõlkijauuringutest Euroopas on Bednárová-Gibová (2022) Slovakkia vandetõlkide ja institutsionaalsete st Euroopa Liidu tõlkijate tööõnne uuring ning Solová (2015) Poola vandetõlkide ja väljaõppe profiili ja perspektiivide uuringud.

Bednárová-Gibová sõnul paistab tõlketeaduse alases kirjanduses tõlkija elukutse sageli olevat madala staatusega, marginaalne ja kehvalt tasustatud, samas näitavad mõned tõlkijate rahulolu uuringud, et tõlkijad on üldiselt oma elukutsega üsna rahul (Bednárová-Gibová 2022: 2). Slovakkias seostatakse vandetõlke ja institutsionaalseid tõlkijaid aga tõlkijate hulgas suhteliselt kõrge sotsiaalse staatusega. Kõige silmatorkavam erinevus vandetõlkide ja institutsionaalsete tõlkijate vahel on töötamise/lepingu vormis: vandetõlgid on Slovakkias enamasti osalise tööajaga vabakutselised, institutsionaalsed tõlkijad aga töötavad institutsioonis täisajaga. (*ibid.*)

Solová (2015) uuris 2009. ja 2013. aastal Poola vandetõlkide väljaõppe profiili ja perspektiive enne ja pärast uue vandetõlkide akrediteerimise seaduse rakendamist 2004. aastal. Uuringutes selgitati välja Poola vandetõlkide profiil rõhuasetusega väljaõppel. 2009. aastal olid Poola vandetõlgid enamasti õppinud ülikoolis keeli, omandanud tõlkimise alal teadmised ja oskused töö käigus ning nende käitumist ja arvamusi oma ametiala kohta mõjutasid erialase väljaõppe puudumine ning raskused igapäevatoos kasutatavate abivahendite leidmisel. 2013. aasta uuringust selgus, et Poola vandetõlkide väljaõppe profiil oli mõnevõrra muutunud – rohkem vandetõlke oli läbinud erialase väljaõppe, samas mõned vandetõlgid olid endiselt iseõppijad. Erialase väljaõppe olid rohkem läbinud suuremate keelte (inglise, saksa, prantsuse, vene, hispaania ja itaalia keele) vandetõlgid. Väiksemate või eksootiliste keelte vandetõlkidel ei olnud aga erialase väljaõppe võimalusi või oli neid väga vähe. Poola vandetõlgid avaldasid uuringus ka

arvamust, et ülikoolide pakutav väljaõpe on liiga kulukas ning keskmisele tõlkijale kättesaamatu. (Solová 2015: 257-258)

Üks ulatuslik paljude Euroopa tõlkijauuringute tulemusi koondav ja analüüsiv Euroopa tõlkijauuring on aruanne Euroopa Komisjonile tõlkija elukutse staatusest Euroopa Liidus (Pym *et al.* 2012). Aruandes käsitletakse põhjalikult naiste ning osaaajaga töötajate ja vabakutseliste osakaalu tõlkijate hulgas. Mitmete uuringute põhjal paistab naiste osakaal tõlkijate hulgas olevat umbes 70% või rohkem. Allied Business Intelligence'i hinnangul töötas 1999. aastal umbes 65% tõlkijatest Euroopas osaaajaga. Ühe Portugali tõlkijate uuringu valimist 54% tõlkisid osaaajaga või lisatööna või aeg-ajalt (Ferreira-Alves 2011: 284-285). Erinevate uuringute kokkuvõttes järel dati aruandes, et 2012. aastal tõlkis osaaajaga arvatavasti üldiselt keskmiselt 60% tõlkijatest. Samas rõhutati, et erinevate uuringute tulemused võivad märgatavalt erineda sõltuvalt valimist ja küsimuste sõnastusest. Vabakutselisi on Euroopa tõlkijate hulgas erinevate uuringute tulemuste põhjal 50–89% ehk reeglina töötavad tõlkijad pigem vabakutselistena kui mingi muu töötamise/lepingu vormi alusel. (Pym *et al.* 2012: 85–89)

Eeltoodust lähtudes on tõlkijauuringud tänaseks oluline uurimissuund tõlketeaduses ning erinevatel aastatel tehtud tõlkijauuringute tulemuste võrdlemine võimaldab hinnata ka tõlkijate profiilis ning tegevuses toimunud muutusi ja trende. Eesti vandetõlkide ega tõlkijate kohta ei ole aga veel tehtud võrreldavaid uuringuid erinevatel aastatel. Vandetõlgid kuuluvad küll üldiselt tõlkijate hulka ja peaks olema hõlmatud üldiste tõlkijate uuringutega, kuid samas on neil olulisi erisusi, mistõttu tuleks neid uurida ka eraldi ning mitte laiendada kõiki tõlkijaid hõlmavate uuringute tulemusi automaatselt vandetõlkidele.

Eesti tõlkijate tausta, kogemuste, oskuste ja vajaduste kohta koguti esmakordselt andmeid 2021. aastal Euroopa Komisjoni ja Eesti Tõlkebüroode Liidu (ETBL) tellitud ja RAKE läbi viidud Eesti tõlkijate uuringuga. Uuringus kasutatud esmane omataoline küsitlusankeet Eesti tõlkijatele valmis Euroopa Komisjoni, ETBLi, Tartu Ülikooli tõlkeõpetuse ja -uuringute osakonna ning RAKE koostöös. Uuringus käsitleti Eesti tõlkijate tausta, spetsialiseerumist, tõlketöövahendite kasutamist, sissetulekut ja tööaega, tõlketöö mahtu ja hinnastamist, toimetulekut ja rahulolu, kokkupuudet Euroopa Liidu tõlgetega, koolitusvajadust ja koolitusteabe kättesaadavust. (Ilves ja Tubelt 2021)

Sarnaselt Euroopa uuringute tulemustega ei ole ka 2021 Eesti tõlkijate uuringule vastanutest ligi poolte (46%) jaoks tõlkimine ainus sissetulekuallikas (Ilves ja Tubelt 2021: 24). Seega on tõlkimine ka Eestis sageli lisa- või kõrvaltegevus või osaajaga töö. Vandetõlkidel lisandub võrreldes teiste tõlkijatega veel üks tasand – kas põhitegevus ja põhiline sissetulekuallikas on vandetõlgi tõlgete tegemine, muu kirjalik või ka suuline tõlkimine või midagi hoopis muud. Sellest võib oleneda ka nende panus võimaliku tulevase avalik-õigusliku vandetõlkide koja tegevusse, sest mida väiksem osa vandetõlkide tööajast ja tulust on seotud vandetõlkide tegevusega, seda vähem võib neil olla selleks raha, aega ja tahtmist.

Seda peegeldab Justiitsministeeriumi 2022 küsitlusele vastanud vandetõlkide välja toodud murekoht, et tõenäoliselt ei oleks tulevane avalik-õiguslik vandetõlkide koda suuteline ülesannetega omal jõul hakkama saama ei rahaliselt ega inimressursi arvelt. Murekohana toodi välja ka tulevase koja liikmemaksu suurus ning märgiti, et eriti terav on liikmemaksu suuruse probleem väiksemate keelte ja väiksema töömahuga vandetõlkide puhul. (Justiitsministeerium 2023)

Mittetulundusühinguna tegutseva vandetõlkide kojaga seotud probleeme ning avalik-õigusliku koja vajadust käsitleti ka Minni Kummi (2015) Tartu Ülikooli magistritöös, kus tutvustati vandetõlgi kutse regulatsiooni Euroopas ja Eestis ning magistritöö raames tehtud vandetõlkide küsitluse tulemusi. Ka Kummi magistritöös selgus, et enamasti teevad Eesti vandetõlgid lisaks vandetõlgi tõlgetele ka tavatõlkeid või muud tõlkimisega mitte seotud tööd ning ainult vandetõlgina tegutseb vaid väike osa vandetõlkidest (Kumm 2015: 60). Vandetõlkide vastuste põhjal toodi ühe kitsaskohana välja, et „vandetõlkidel ei ole juhendajaid ning pole ka kedagi, kes töötaks välja nõuded või standardid, mida vandetõlgid oma töös peaksid järgima“ (Kumm 2015: 72). Ka Justiitsministeeriumi (2023) ettekandes toodi vandetõlkide 2022 küsitluse vastustest avalik-õigusliku kutsekoja loomise kohta positiivsena välja, et koda saaks korraldada väljaõpet ja koolitusi ning „võiks luua sisseelamise programmi uutele vandetõlkidele, lihtsustades asjaajamist tööle asumisel“.

Eesti tõlkijate uuring 2021 (Ilves ja Tubelt 2021) andis kõige laiapõhjalisema ülevaate Eesti tõlkijate taustast, kogemustest ja töökorraldusest ning oskustest ja vajadustest. Kummi (2015) magistritöös uuriti kitsamalt Eesti vandetõlkide arvamusi

vandetõlgi seaduse muutuse, õigustõlkeks vajalike oskuste ning vandetõlgi eksami kohta. Tõlkijauuringute teooria ja varasemate uuringute põhjal pidas magistritöö autor vajalikuks uurida Eesti vandetõlkide tausta, kogemusi ja töökorraldust ning oskusi ja vajadusi laiemalt, lähtudes mitte ainult vandetõlgi tegevusest, vaid vandetõlgist kui tõlkijast, kellel on vandetõlgi pädevus ning kes võib teha nii vandetõlgi tõlkeid kui ka muid tõlketöid. Selleks andis hea aluse Eesti tõlkijate uuring 2021, mille küsimustikku kohandati vandetõlkide töö ja staatuse eripära arvestades, säilitades tulemuste võrreldavuse huvides samas võimalikult palju sarnasust 2021 tõlkijate uuringu küsimustikuga. Teine põhjus 2024 vandetõlkide küsitluse tulemuste võrdlemiseks just 2021 tõlkijate uuringu tulemustega oli nende uuringute suhteliselt väike ajaline vahe ning 2021 tõlkijate uuringu suurem vastajate arv võrreldes Kummi (2015) küsitlusega, kus olid ka mõned 2021 tõlkijate uuringuga analoogsed küsimused vandetõlkide tausta kohta. Samas tuleb 2024 vandetõlkide küsitluse tulemuste võrdlemisel 2021 tõlkijate uuringu tulemustega arvestada, et ka nende uuringute vahel oli kolm aastat ning seega võib ajaline vahe lisaks vandetõlkide ja tõlkijate vahelistele erinevustele samuti osaliselt põhjustada mõne küsimuse vastuste erinevust. Samuti tuleb nii mõlema uuringu tulemuste tõlgendamisel kui ka nende võrdlemisel arvestada Pymi *et al.* (2012: 87–88) sedastatut, et erinevate uuringute tulemuste märgatav erinevus võib lisaks erinevale valimile tuleneda ka küsimuste erinevast sõnastusest.

Magistritöö järgmises, empiirilises osas käsitletakse magistritöö raames tehtud professionaalsete tõlkijate ühe grupi – 2024 Eesti vandetõlkide – profiili kvantitatiivset uuringut ning võrreldakse selle tulemusi professionaalsete tõlkijate laiema grupi – 2021 Eesti tõlkijate – profiili kvantitatiivse uuringuga. Vandetõlkide uuringust saadav teave aitab edaspidi Eesti vandetõlke ja nende olukorda paremini mõista ning nende võimaluste ja vajadustega paremini arvestada vandetõlkide kutse arendamisel, tõlkehangete ettevalmistamisel, tõlketöövahendite arendamisel ja tutvustamisel, keele- ja õiguslaste ning tõlkimist ja tõlketöövahendeid käsitlevate täiendkoolituste disainimisel, samuti tõlkeõpetuse õppekava(de) arendamisel. Võrdlus tõlkijate uuringuga võimaldab hinnata, milliseid Eesti tõlkijate uuringute tulemusi võib edaspidi laiendada vandetõlkidele ning milliseid küsimusi tuleks vandetõlkidelt edaspidigi eraldi küsida.

2. Eesti vandetõlkide uuring 2024

Magistritöö empiirilise osana tehti 2024. aasta veebruaris Eesti vandetõlkide küsitlus Tartu Ülikooli (UT) LimeSurvey keskkonnas. Uuringu eesmärk oli esmase omataolise küsitlusega koguda andmeid Eesti vandetõlkide tausta, kogemuste, oskuste ja vajaduste kohta. Järgmistes alapeatükkides kirjeldatakse 2024 vandetõlkide uuringu sihtrühma, valimit ja küsimustiku koostamise ning vastuste kogumise protsessi, tutvustatakse vandetõlkide küsitluse tulemusi ning võrreldakse Eesti vandetõlkide uuringu 2024 tulemusi Eesti tõlkijate uuringu 2021 (Ilves ja Tubelt 2021) tulemustega. 2024 vandetõlkide ja 2021 tõlkijate uuringute tulemuste võrdlemine võimaldab hinnata, milliseid Eesti tõlkijate uuringute tulemusi võib edaspidi tõenäoliselt laiendada ka vandetõlkidele ning milliseid küsimusi tuleks vandetõlkide kohta järeluste tegemiseks neilt edaspidigi eraldi küsida.

2.1. Valim ja meetod

Magistritöö empiirilise osana tehtud küsitlusele olid oodatud vastama tegutsevad Eesti vandetõlgid, kelle kontaktandmed on Justiitsministeeriumi kodulehel (Vandetõlgid 2024). Küsimustikule paluti vastata ka neil vandetõlkidel, kes 2023. aastal ühtegi vandetõlgi tõlget ei teinud, kuid on Justiitsministeeriumi kodulehel tegutseva vandetõlgina kirjas. Magistritöö autor on ka ise vandetõlk ja kuulus seega üldkogumisse ning vastas küsitlusele. Kokku oli 25.01.2024 Justiitsministeeriumi kodulehel 103 tegutsevat vandetõlki, kellest osad olid nimetatud mitme keelesuuna all. Küsitlusele vastas 66 vandetõlki. Seega on 2024 vandetõlkide uuringu valim 64% üldkogumist.

Magistritöös võrreldakse 2024 vandetõlkide küsitluse tulemusi Eesti tõlkijate uuringu 2021 tulemustega. Eesti tõlkijate uuringu 2021 valim oli 308 inimest, kes olid viimase kolme aasta jooksul tasu eest tõlketöid teinud (Ilves ja Tubelt 2021: 11).

Eesti tõlkijate uuringu 2021 üldkogum ehk kõigi Eestis viimase kolme aasta jooksul tasu eest tõlketöid teinud tõlkijate arv ei olnud teada. Seega ei ole teada, kui suure osa kõigist 2021. aastal Eestis tegutsenud tõlkijatest moodustasid Eesti tõlkijate uuringule 2021 vastanud tõlkijad.

Eesti vandetõlkide uuringu 2024 küsimustiku koostamisel võeti aluseks Eesti tõlkijate uuringu 2021 (Ilves ja Tubelt 2021) tulemused ja küsimustiku. Võrdlusuuringu läbiviimiseks ja Eesti tõlkijate uuringu 2021 küsimuste kasutamiseks andis 16.01.2024 e-posti teel nõusoleku Eesti tõlkijate uuringu 2021 läbiviija Kerli Ilves. 2024 vandetõlkide küsitluse vastuste 2021 Eesti tõlkijate uuringu (Ilves ja Tubelt 2021) tulemustega võrreldavuse tagamiseks kasutati 2024 vandetõlkide küsimustikus 2021 tõlkijate küsitlusega võimalikult sarnase sõnastusega küsimusi. 2024 vandetõlkide küsimustik on esitatud magistritöö lisas 1.

Magistritöö piiratud mahtu arvestades jäeti 2021 tõlkijate uuringu küsimustikuga võrreldes 2024 vandetõlkide küsimustikust osad küsimused välja. Sealhulgas jäeti välja viis Euroopa Liidu tõlgetega seotud küsimust, mis moodustasid 2021 tõlkijate küsimustikus eraldi osa (Ilves ja Tubelt 2021: 8-9). Selle asemel lisati vandetõlkide töö ja staatuse eripära arvestades 2024 vandetõlkide küsimustikku võrreldes 2021 tõlkijate küsitlusega mitu vandetõlkidele spetsiifilist küsimust. Konkreetsed muudatused 2024 vandetõlkide küsimustes võrreldes 2021 tõlkijate küsimustega on esitatud magistritöö vandetõlkide uuringu tulemuste alapeatükis.

Eesti vandetõlkide uuringut 2024 ette valmistades esitati enne 2024 vandetõlkide küsimustiku koostamist sihtgrupi uuringus osalemise valmisoleku väljaselgitamiseks ning võimalike pilootvastajate leidmiseks 18.03.2023 Facebooki (FB) vandetõlkide grupis küsimus: „Head vandetõlgid, kas oleksite nõus vastama Eesti vandetõlke käsitleva magistritöö küsimustikule? (Hetkel lihtsalt uurin, kas on lootust mingi hulk vastajaid saada või ütlevad kõik kohe, et unusta ära, ma küll vastama ei hakka)“. Küsimusele vastas 15 vandetõlkide grupi liiget, kellest ligi kolmveerand (11 vastajat, 73%) vastas „Olen nõus vastama“, veerand (4 vastajat, 27%) vastas „Sõltub küsimustiku pikkusest, teemast, kas mul on aega jm-st“ ning ükski vastaja ei valinud vastusevarianti „Ei ole nõus vastama“.

Eesti vandetõlkide uuringu 2024 küsimustiku koostamisel tehti jaanuaris-veebruaris 2024 pilootuuring, kus pöörduti Messengeri kaudu 2023. aastal FB vandetõlkide grupis esitatud küsimusele vastanud vandetõlkide poole palvega lugeda-vaadata koostamisel küsimustikku UT Limesurvey keskkonnas ning anda tagasisidet, mis vajaks muutmist – näiteks trükiviga, segane küsimus, puuduv või üleliigne vastusevariant vms –, ning kui kaua küsimustiku läbivaatamine aega võttis. Põhjalikku tagasisidet andsid kolm vandetõlki. Selle põhjal tehti Eesti vandetõlkide uuringu 2024 koostamisel olevas küsimustikus järgmised muudatused.

- Vanuse küsimuses jäeti ära vastusevariant „Alla 19 a“ ning vastusevariant „19–35 a“ muudeti variandiks „Alla 35 a“. Põhjus: kuna vandetõlgil peab olema kõrgharidus, ei saa ta olla alla 19 a.
- Soo küsimuses vastusevariant „Ei tea / Ei soovi vastata“ asendati variandiga „Muu / Ei soovi vastata“.
- Küsimustikust jäeti välja küsimus: „Kas viimasel aastal vandetõlgi tõlgete eest saadud tasu erines muude tõlgete eest saadud tasust?“, kuna see tekitas pilootvastajates segadust. See küsimus ei olnud vajalik Eesti tõlkijate uuringu 2021 tulemustega võrdlemiseks ning kuulus pigem nende paljude asjade hulka, mida oleks ka huvitav vandetõlkidelt küsida, kuid mis küsimustiku ja magistritöö piiratud mahu tõttu seekord küsimustikku ei mahtunud.
- Küsimuse „Millis(t)e keel(t)e vandetõlk olete?“ vastusevariantidesse lisati vene keel. Koostamisel küsimustiku algvariandis olid võõrkeeltest ainult inglise keel ja muu võõrkeel. Lisama veenis pilootaitja arutelu käigus antud tagasiside: „Päris kõiki keelesuundi pole kindlasti mõtet loetleda, aga võib ka mõelda mõne nõ suurema keelesuuna lisamisele.“ Rohkem keeli ei lisatud vastusevariantidesse aga seepärast, et vältida mitme keele vandetõlkide isiku tuvastatavust tema keelekombinatsioonide põhjal (nt vene-saksa, hispaania-soome). Inglise-vene keelekombinatsiooniga oli üldkogumis neli vandetõlki.
- Küsimusele „Milliseid terminibaase olete tõlketöös kasutanud?“ lisati vastusevariant „Eesti õigekeelsussõnaraamat ÕS 2018“. Lisama veenis pilootaitja tagasiside: „[...] kasutan [...] e-keelenõu lehte aadressil <http://kn.eki.ee/>, kus asub praegu kehtiv ÕS [...] võib mõelda ka selle lehe või

ÕSi enda lehe ([link]) lisamist loetellu või valikule „Sõnaveeb“.“ Vastusevariantidele ei lisatud veebilinke, kuna 2021 tõlkijate uuringu vastusevariantides ei olnud veebilinke. 2021 tõlkijate uuringus eraldi vastusevariandina mitte olnud ÕSi eraldi variandina lisamine tundus aga vajalik arvestades piloottätja viidatud ÕSi võimaliku Sõnaveebiga asendamise üle küsimustiku koostamise ajal meedias käinud arutelu.

- Küsimustiku sissejuhatav tekst liigendati lõikudeks ning lisati lõik Eesti tõlkijate uuringu 2021 kohta koos lingiga uuringu aruandele. Liigendama ja lisama veenis piloottätja tagasiside: „[...] võiks selle [et vanusevahemikud jm on 2021 Eesti tõlkijate uuringu põhjal, et tulemusi võrrelda] lisada küll. Ei ole [sissejuhatus] liiga pikk, aga võiks [sissejuhatust] rohkem liigendada.“

Eesti vandetõlkide uuringu 2024 küsimustikule vastamine võttis aega umbes 15 minutit. Iga küsimuse juures oli võimalik valida ka vastusevariant „Ei tea / Ei soovi vastata“. Osade küsimuste juures oli võimalus lisada kommentaar, mis ei olnud ühegi küsimuse juures kohustuslik. Kogutud andmed jäävad konfidentsiaalseks ning kõiki tulemusi kajastatakse lõputöös üldistatud kujul.

Võimalikult paljude vandetõlkideni jõudmiseks ning küsimustikule vastamise kutsete spämmi hulka sattumise vältimiseks saadeti UT LimeSurvey keskkonna kaudu isiklikud vastamiskutsed Eesti vandetõlkide e-posti aadressidele, mis on Justiitsministeeriumi kodulehel. Kutsed vandetõlkide küsitluses osalemiseks saadeti vandetõlkidele 19.02.2024 palvega täita küsimustik esimesel võimalusel, aga mitte hiljem kui 28. veebruaril 2024. Vandetõlkidele saadetud vastamiskutse tekst on esitatud magistritöö lisas 2.

Üldkogumi 103 vandetõlgist 83 vandetõlgil oli unikaalne e-posti aadress. 20 vandetõlgi Justiitsministeeriumi kodulehel esitatud e-posti aadress oli tõlkebüroo aadress, kus ühes tõlkebüroos sama e-posti aadressiga oli mitu vandetõlki. Tõlkebüroode aadressidele saadetud kutsetesse lisati palve edastada küsimustikule vastamise palve kutse selle büroo vandetõlkidele. Lisaks isiklike vastamiskutsete saatmisele teavitati küsitlusest FB vandetõlkide grupis, et need vandetõlgid, kelle e-postkasti pole küsitlusele vastamise palve jõudnud, kontrolliksid oma rämpsposti ja/või annaksid teada.

27.02.2024 saadeti UT Limesurvey kaudu isiklikud meeldetuletused vandetõlkidele, kes polnud veel küsimustikule vastanud. Meeldetuletus vandetõlkide küsitluses osalemiseks on esitatud magistritöö lisas 3. Meeldetuletus sisaldas algse kutsega võrreldes järgmist lisainfot:

- Tänapäevaks on küsimustikule vastanud ligi pooled Eesti umbes 100 vandetõlgist.
- Mida rohkem vandetõlke küsitluses osaleb, seda terviklikuma pildi saame Eesti vandetõlkide taustast, kogemustest, oskustest ja vajadustest.

Üks vastaja saatis e-posti teel tagasiside: „[...] suurem osa minu vastustest „ei tea/ei soovi vastata“ on seotud sellega, et etteantud vastused ei sobinud, aga kommentaaride lahter, kus võiksin pakkuda oma varianti puudus.“ Kokku kaheksa vandetõlki ja üks tõlkebüroo teatasid e-posti teel, et on huvitatud uuringu tulemustest. Neile lubati saata pärast magistritöö kaitsmist magistritöö link. Mitu tulemustega tutvumisest huvitatud vandetõlki andsid ka julgustavat tagasisidet. Järgmises alapeatükis tutvustatakse vandetõlkide küsitluse tulemusi ning võrreldakse 2024 vandetõlkide küsitluse tulemusi Eesti tõlkijate uuringu 2021 (Ilves ja Tubelt 2021) tulemustega.

2.2. Vandetõlkide uuringu tulemused ja võrdlus Eesti tõlkijate uuringuga 2021

Vandetõlkide küsitluse tulemuste esitamisel on tehtud statistilised kokkuvõtted kvantitatiivsetest andmetest, millele lisandub avatud küsimuste vastuste kvalitatiivne analüüs. Vandetõlkide küsitluse tulemused ja võrdlus Eesti tõlkijate uuringu 2021 (Ilves ja Tubelt 2021) tulemustega on jaotatud alapeatükkidesse mõlemas uuringus kasutatud küsimuste rühmade kaupa.

Empiirilise uuringu ja võrdluse tulemus on Eesti vandetõlkide tausta, kogemuste, oskuste ja vajaduste ülevaade ning tähelepanekud, mille poolt erinevad 2024 Eesti vandetõlkide taust, kogemused, oskused ja vajadused 2021 Eesti tõlkijate uuringuga (Ilves ja Tubelt 2021) laiemalt Eesti tõlkijate kohta leitud.

2.2.1. Tõlkija taust

Tõlkija tausta küsimuste rühmas oli 2024 vandetõlkide küsimustikus kokku 19 küsimust ehk üle poole vandetõlkide küsimustiku 35 küsimusest. 2021 tõlkijate uuringus oli samas küsimuste rühmas 13 küsimust (Ilves ja Tubelt 2021: 7), millest 10 kasutati 2024 vandetõlkide küsimustikus sisuliselt samasugustena – haridustase, eriala(d), vanus, sugu, töökogemus tõlkijana, juriidiline vorm, tasumine lehekülje vm alusel, lehekülje hind, tööandja(d) töös tõlkijana, klient/kliendid töös tõlkijana.

Töökogemuse küsimuses küsiti staaži aastates ja töömahtu lk/aastas 2021 tõlkijate küsimustikus ühe küsimusena, 2024 vandetõlkide küsimustikus aga tehnilistel põhjustel kahe erineva küsimusena. Osadel samasuguseks jäänud küsimustel oli 2024 vandetõlkide küsimustikus osaliselt muudetud vastusevariante. Magistritöö piiratud mahtu arvestades püüti vandetõlkide seisukohalt vähem olulisi küsimusi 2024 vandetõlkide küsimustikust välja jätta, kuid tõlkija tausta küsimuste rühmas õnnestus lõpuks 2021 tõlkijate uuringuga võrreldes välja jätta ainult üks küsimus – tõlketöö tegemise füüsiline asukoht.

2024 vandetõlkide küsimustikus muudeti 2021 tõlkijate uuringuga võrreldes pisut kaht küsimust:

- keelepaarid → milliste keelte vandetõlk;
- (bruto)töötasu → (bruto)kuupalk.

2024 vandetõlkide küsimustikku lisati 2021 tõlkijate uuringuga võrreldes viis küsimust. Neist kolm lähtusid vandetõlkide töö ja staatuse eripärast:

- muude tõlgete tegemine – täiendab töömahu küsimust;
- töökogemus vandetõlgina – täiendab tõlkijana töökogemuse küsimust;
- muudes keeltes või keelesuundades, milles vastaja ei ole vandetõlk, tasu eest tõlketööde tegemine – täiendab vandetõlgi keelesuundade küsimust.

Lisatud viiest küsimusest kaks olid aga üldisemad:

- hetkel õppimine – täiendab haridustaseme küsimust, lähtus 2021 tõlkijate uuringus selgunust;

- sõna hind – täiendab lehekülje hinna küsimust, lähtus viimase kolme aasta suundumusest tõlkijate tasustamise korralduses, kus tõlkebürood üha enam tasustavad tõlkijate tööd lehekülje hinna asemel sõna hinna alusel.

Kogu 2024 vandetõlkide küsimustiku ja selle tõlkija tausta küsimuste rühma esimene küsimus „Teie tehtud vandetõlgi tõlgete arv 2023. aastal“ asendas 2021 tõlkijate uuringu alguses enne esimest küsimuste rühma olnud küsimust „Kas olete viimase kolme aasta jooksul teinud tasu eest tõlketöid“. Vandetõlgi tõlgete arvu küsimuse juurde oli 2024 vandetõlkide küsimustikus lisatud täpsustus: „Kui olete mitme keele või keelesuuna vandetõlk, siis kõigi keelte ja keelesuundade peale kokku.“

2021 tõlkijate uuringus juhatati edasi järgmise küsimuseni ainult esimesele küsimusele jaatavalt vastanud (Ilves ja Tubelt 2021: 7). 2024 vandetõlkide uuringule paluti vastata ka juhul, kui vastaja 2023. aastal ühtegi vandetõlgi tõlget ei teinud, kuid on Justiitsministeeriumi kodulehel tegutseva vandetõlginäidise kirjas.

Edaspidi kasutatakse 2024 vandetõlkide küsitluse tulemuste esitamisel ja 2021 tõlkijate uuringu tulemustega võrdlemisel mõisteid „2024 vandetõlgid“ ja „2021 tõlkijad“ järgmises tähenduses:

- 2024 vandetõlgid = magistritöö raames 2024. aastal tehtud Eesti vandetõlkide uuringule vastanud vandetõlgid;
- 2021 tõlkijad = Eesti tõlkijate uuringule 2021 (Ilves ja Tubelt 2021) vastanud tõlkijad.

Konkreetsete küsimuste vastuste eristamiseks ja hõlpsamaks leidmiseks on iga uue küsimuse vastuste esituse alguses tekstis poolpaksu kirjaga esile tõstetud küsimusega seostuv märksõna.

Vandetõlgi tõlkeid olid 2023. aastal teinud 2024 vandetõlkidest kokku 63 (95%), neist üle poole (41 vastajat, 62%) tegid 2023. aastal üle 100 vandetõlgi tõlke. Kümnendik vastanutest (kokku 6 vastajat, 10%) polnud teinud 2023. aastal ühtegi või olid teinud kuni 10 vandetõlgi tõlget (vt tabel 1).

Tabel 1

Vastajate tehtud vandetõlgi tõlgete arv 2023. aastal (1. küsimus, n = 66)

Vastus	Arv	Protsent
Ei teinud 2023. aastal ühtegi vandetõlgi tõlget	3	5%
1–10	3	5%
11–100	19	29%
101–500	30	45%
Üle 500	11	16%
Kokku	66	100%

Alla kümnendiku 2024 vandetõlkidest (4 vastajat, 6%) tegid 2023. aastal ainult vandetõlgi tõlkeid, st nad ei teinud tasu eest **muid tõlkeid**, mis ei olnud vandetõlgi tõlkeid (2. küsimus, n = 66). Samuti alla kümnendiku vastajatest (4 vastajat, 6%) ei soovinud sellele küsimusele vastata. Ülejäänud 58 vastajat (88%) tegid 2023. aastal tasu eest muid tõlkeid, mis ei olnud vandetõlgi tõlkeid. Neist 31 vastajat (47%) tegid muid tõlkeid rohkem kui vandetõlgi tõlkeid ning 27 vastajat (41%) tegid muid tõlkeid vähem kui vandetõlgi tõlkeid.

Seega enamik 2024 vandetõlkidest (58 vastajat, 88%) tegid lisaks vandetõlgi tõlgetele ka muid tõlkeid ehk lisaks vandetõlgina tegutsemisele töötasid ka tõlkijana. Samas ligi pooled vastajatest (31 vastajat, 47%, sealhulgas need, kes tegid ainult vandetõlgi tõlkeid) tegid muid tõlkeid vähem kui vandetõlgi tõlkeid või ei teinud üldse muid tõlkeid. Seega tegutsevad küsitlusele vastanud vandetõlgid üldiselt (88%) ka tõlkijatena, samas ligi pooled (47%) vandetõlkidest tegid 2023. aastal vandetõlgi tõlkeid rohkem kui muid tõlkeid, sealhulgas väike osa vandetõlgi tõlkeid rohkem teinud vandetõlkidest ei teinud üldse muid tõlkeid peale vandetõlgi tõlgete.

2024 vandetõlkidest 79% (52 vastajat) olid naised ja 21% (14 vastajat) mehed (6. küsimus, n = 66). Sarnaselt olid 2021 tõlkijate uuringule vastajatest 82% naised ja 18% mehed (Ilves ja Tubelt 2021: 11). Seega peegeldab Eesti vandetõlkide **sooline jaotus** peaaegu täpselt Eesti tõlkijate soolist jaotust – üle kolmveerandi vandetõlkidest/tõlkijatest on naised ning alla veerandi mehed.

Sarnaselt 2021 tõlkijatega oli kõige enam 2024 vandetõlke (31 vastajat) **vanusegrupis** 36–50 a, kus oli 47% nii 2024 vandetõlkidest kui ka 2021 tõlkijatest. 2021 tõlkijatega võrreldes rohkem on üle 50-aastaseid vandetõlke (kaks vanusegruppi kokku 45% vandetõlkidest, 21% tõlkijatest), 2021 tõlkijatega (31%) võrreldes vähem (8%) on aga kuni 35-aastaseid vandetõlke (vt tabel 2).

Tabelis 2 ja edaspidi kasutatakse 2024 vandetõlkide küsitluse tulemuste esitamisel ja 2021 tõlkijate küsitluse tulemustega võrdlemisel järgmisi lühendeid:

- 24VT = Eesti vandetõlkide uuring 2024;
- 21ET = Eesti tõlkijate uuring 2021 (Ilves ja Tubelt 2021).

Tabel 2

Vandetõlkide/tõlkijate vanuseline jaotus (24VT 7. küsimus, n = 66)

Vastus	Arv 24VT	Protsent 24VT	Protsent 21ET
Alla 35 a	5	8%	31%
36–50 a	31	47%	47%
51–65 a	24	36%	16%
Üle 65 a	6	9%	5%
Kokku	66	100%	100%

Allikas (veerg „Protsent 21ET“): Ilves ja Tubelt 2021: 11

Haridustaset ei soovinud avaldada kaks 2024 vandetõlki (3%), ülejäänutel (64 vastajat, 97%) on kõrgharidus (24VT 3. küsimus, n = 66). See on ootuspärane, sest kõigil vandetõlkidel peab olema vähemalt kõrgharidus, kuna vandetõlgi seaduse § 16 „Vandetõlgile esitatavad nõuded“ punkti 2 kohaselt võib vandetõlgiks saada isik, kes on omandanud vähemalt riiklikult tunnustatud bakalaureusekraadi või sellele vastava kvalifikatsiooni.

Haridustaseme küsimus jäeti 2024 vandetõlkide küsimustikku siiski sisse, et saada teavet, kui paljudel 2024 vandetõlkidest on magistri- või doktorikraad. 2024 vandetõlkidest kolmveerandil (49 vastajat, 74%) on magistrikraad või sellele vastav kraad. Vastanutest kahel (3%) on doktorikraad ning viiendikul (13 vastajat, 20%) kõrgharidus või bakalaureusekraad.

2021 tõlkijatest oli ülekaalukas enamus (92%) samuti kõrgharidusega. 2021 tõlkijate uuringu ankeedis ei küsitud (teadus-)magistri- või doktorikraadi olemasolu, kuid osa vastajaist lisas selle täiendava infona. (Ilves ja Tubelt 2021: 11)

Omandatud **erialana** märkisid 2024 vandetõlkidest üle poole (35 vastajat, 53%) filoloogia/keeleteaduse, üle veerandi (18 vastajat, 27%) õigusteaduse ning kuuendik (11 vastajat, 17%) on tõlkemagistrid (vt tabel 3).

Tabel 3

Vandetõlkide/tõlkijate omandatud erialad
(24VT 4. küsimus, n = 66, võimalik mitu vastust)

Vastus 24VT	Arv 24VT	Protsent 24VT	Protsent 21ET	Vastus 21ET
Filoloogia / Keeleteadus	35	53%	47%	Filoloogia
Õigusteadus	18	27%	21%	Sotsiaalteadused
Tõlkemagister	11	17%	30%	Tõlkemagister
Muu	20	30%	ei ole arvutatav	Muu + veel valdkondi
Ei tea / Ei soovi vastata	1	2%	-	
Kokku	85			

Allikas (veerud „Protsent 21ET“ ja „Vastus 21ET“): Ilves ja Tubelt 2021: 11-12

Iga 2024 vandetõlk sai märkida kõik sobivad erialad. Erinevaid erialasid märgiti kokku 84 korral ja ühel korral ei soovitud vastata. 2021 tõlkijate uuringus sai samuti iga vastaja märkida mitu eriala ning seal oli vastusevariante rohkem – lisaks 2024 vandetõlkide küsimustikus vastusevariantidena pakututele veel erialavaldkonnad humanitaarteadused, loodus- ja täppisteadused ning meditsiiniteadused (Ilves ja Tubelt 2021: 12). 2021 tõlkijate uuringu kõigi muude valdkondade erialadega tõlkijate protsent ei ole arvutatav, kuna mõnel tõlkijal võis olla mitu muu valdkonna eriala. 2021 tõlkijate uuringus liigitusid sotsiaalteaduste valdkonna alla näiteks majandus/rahandus, pedagoogika, õigusteadus (Ilves ja Tubelt 2021: 11). 2024 vandetõlkide küsimustikus oli aga vandetõlkide töö ja staatuse eripära arvestades eriala vastusevariant sotsiaalteaduste asemel konkreetselt ainult õigusteadus, kuna üldise

empiirilisel kontrollimata arvamuse kohaselt vandetõlgid on enamasti kas juristid või lingvistid. 2024 vandetõlkide hulgas on õigusteaduse eriala omandanute osakaal (27%) suurem kui 2021 tõlkijate hulgas sotsiaalteaduse valdkonda kuuluvate erialade, sealhulgas õigusteaduse omandanute osakaal (21%). Umbes pooled nii 2024 vandetõlkidest (53%) kui ka 2021 tõlkijatest (47%) on omandanud filoloogia/keeleteaduse eriala. Tõlkemagistrite osakaal on aga 2024 vandetõlkide hulgas ligi poole väiksem (17%) kui 2021 tõlkijate hulgas (30%).

Tasemeõppes või mikrokraadiprogrammis õppis küsitlusele vastamise ajal 2024 vandetõlkidest kokku ligi kümnendik (6 vastajat, 9%), neist kolm (5%) magistriõppes, kaks (3%) mikrokraadiprogrammis ja üks (1%) mujal tasemeõppes (24VT 5. küsimus, n = 66). Kaks vastajat (3%) ei soovinud sellele küsimusele vastata ning ülejäänud 58 vastajat (88%) ei õpi hetkel tasemeõppes ega mikrokraadiprogrammis. 2021 tõlkijatel ei küsitud hetkel õppimise kohta, kuid haridustaseme küsimusele vastates osad vastajad „täpsustasid, et neil on kas kõrgharidus veel omandamisel või on õpingud jäänud pooleli“ (Ilves ja Tubelt 2021: 11).

2024 vandetõlkide küsimustikus küsiti eraldi küsimustega vastaja **töökogemust** aastates **vandetõlgina** ja **tõlkijana**. Tõlkimisega tegeletud aastate poolest erinevad 2024 vandetõlgid oluliselt 2021 tõlkijatest (vt tabel 4).

Tabel 4

Töökogemus vandetõlgi/tõlkijana 24VT (8. ja 9. küsimus, n = 66) ning tõlkijana 21ET

Vastus	Arv 24VT vandetõlgina	Protsent 24VT vandetõlgina	Arv 24VT tõlkijana	Protsent 24VT tõlkijana	Protsent 21ET tõlkijana
Kuni 5 aastat	10	15%	3	5%	19%
5–10 aastat	38	57%	5	8%	19%
10–15 aastat	4	6%	10	15%	20%
15–20 aastat	9	14%	18	27%	20%
Üle 20 aasta	5	8%	30	45%	22%
Kokku	66	100%	66	100%	100%

Allikas (veerg „Protsent 21ET tõlkijana“): Ilves ja Tubelt 2021: 12-13

2024 vandetõlkide töökogemuse küsimuste juures olid järgmised täpsustused:

- Palun arvestage tegutseva **vandetõlgina** Justiitsministeeriumi koduleheküljel kirjas olemise aega sõltumata tehtud vandetõlgi tõlgete hulgast.
- Palun arvestage **tõlkijana** tegutsemise aja hulka nii vandetõlgi tõlgete kui muude tõlgete tegemise aeg. Kommentaari lisamine ei ole kohustuslik.

2021 tõlkijate uuringu küsitluse vastuste põhjal oli Eestis tõlkijana töötamas peaaegu võrdselt üsna erineva tööstaažiga tõlkijaid – igas tööstaaži vahemikus 19–22% vastanutest (Ilves ja Tubelt 2021: 12-13). 2024 vandetõlkidest aga on rohkem kui pooled (38 vastajat, 57%) tegutsenud vandetõlgina 5–10 aastat ning ligi pooled (30 vastajat, 45%) on töötanud tõlkijana üle 20 aasta. Seega on oluline hulk 2024 vandetõlkidest töötanud tõlkijana kauem kui vandetõlgina ning 2024 vandetõlkide hulgas on üle 15 aasta tõlkijana töötanute osakaal (kaks vahemikku kokku 72%) oluliselt suurem kui 2021 tõlkijate hulgas üldiselt (42%).

Töömahu küsimuses oli võrreldes 2021 tõlkijate uuringuga 2024 vandetõlkide uuringusse lisatud vastusevariant „Kuni 100 lk aastas“, et eristada vandetõlke, kelle jaoks vandetõlgi tegevus ja muu tõlkimine kokku on pigem marginaalne kõrvaltegevus. Selliseid kuni 100 lk aastas tõlkivaid 2024 vandetõlke oli umbes kümnendik (8 vastajat, 12%). Samas valis kolmandik vastanutest (21 vastajat, 32%) vastusevariandi „Ei tea / Ei soovi vastata“ (vt tabel 5).

Tabel 5

Vandetõlkide/tõlkijate tehtud tõlgete (sh vandetõlgi tõlked) maht viimasel aastal kokku (24VT 10. küsimus, n = 66)

Vastus 24VT	Arv 24VT	Protsent 24VT	Protsent 21ET
Kuni 100 lk aastas	8	12%	-
100–1000 lk aastas	19	29%	40% kuni 1000 lk aastas
1000–2500 lk aastas	15	23%	43%
Üle 2500 lk aastas	3	4%	17%
Ei tea / Ei soovi vastata	21	32%	-
Kokku	66	100%	100%

Allikas (veerg „Protsent 21ET“): Ilves ja Tubelt 2021: 13

Sarnaselt 2021 tõlkijatega (Ilves ja Tubelt 2021: 13) on tõlketöö maht kuni 1000 lk aastas umbes 40% vandetõlkidel. Suuremas mahus tõlketöö tegijate osakaal on aga 2024 vandetõlkide hulgas oluliselt väiksem kui 2021 tõlkijate hulgas (vastavalt 23% vandetõlkidest ja 43% tõlkijatest 1000–2500 lk aastas ning 4% vandetõlkidest ja 17% tõlkijatest üle 2500 lk aastas).

Osakaalude erinevust 2021 tõlkijate ja 2024 vandetõlkide vastustes võib mõjutada vastusevariandi „Ei tea / Ei soovi vastata“ suur osakaal (32%) vandetõlkide vastustes. Vandetõlkidel võib olla muudest tõlkijatest keerukam või vähem vajalik töömahtu jooksvalt lehekülgedes arvestada ning ei võetud vaevaks küsitlusele vastamiseks seda täpselt arvestama hakata. Seda oletust kinnitavad vandetõlkide kommentaarid küsimusele „Teie tehtud kõigi tõlgete (sh vandetõlgi tõlked) maht viimasel aastal kokku“, mis kõik käsitlesid töömahu arvestuse keerukust:

- *Ei loe kunagi lehekülgi.*
- *Ausalt, ei tea ja ei pea ka sellist arvestust. Töötan pea igal tööpäeval ja teen nii palju kui torust tuleb või tellimusi on, sest arved ei maksa ennast ise.*
- *Seda on väga keeruline kokku arvutada*

Üks vandetõlk lisas töömahu arvestuse kohta pikema kommentaari:

[...] minu isikliku töökorralduse puhul käis eelmisel aastal vandetõlgi tööde mahuarvestus lehe järgi, tavatöödel ühes büroos lehe järgi, teises sõnade järgi. MTPE-d [masintõlke järeltoimetamist, machine translation post-editing] tegin ma ühes büroos koefitsienditasu alusel ja teises büroos tunnihinnaga, aga seda mõlemal juhul juriidilise isikuna (OÜ), mitte eraisikuna. Ma jälgin tegelikult jooksvalt ainult oma eraisiku koondtöötasu kujunemist. Seega see mahuarvestus on väga hinnanguline [...]. Kui kaalutud mahte mitte arvestada, ja MTPE sekka võtta, siis kindlasti üle 2500 lk.

Seega tõlgivad nii 2021 tõlkijatest kui ka 2024 vandetõlkidest üle kolmandiku kuni 1000 lk aastas. 2021 tõlkijatest ülejäänud tõlgivad üle 1000 lk aastas, sealhulgas ligi viiendik neist üle 2500 lk aastas. 2024 vandetõlkidest aga ligi kolmandik ei soovinud või osanud oma töömahtu lehekülgedes öelda või arvestada ning üle 1000 lk aastas tõlkivate vandetõlkide osakaal kõigist 2024 vandetõlkidest on oluliselt väiksem kui üle 1000 lk aastas tõlkivate tõlkijate osakaal kõigist 2021 tõlkijatest.

Küsimusel „Millis(t)e keel(t)e vandetõlk olete?“ oli 2024 vandetõlkide küsitluses kuus vastusevarianti, mis moodustati kolme võõrkeele ja kahe keelesuuna kombineerimisel. Vastusevariantides pakutud **keeled** olid inglise keel, vene keel ja muu

võõrkeel ning keelesuunad võõrkeelest eesti keelde ja vastupidi. Võõrkeel on siin keeleshaduse tähenduses iga muu keel peale eesti keele – keeleshaduse § 5 lg 1 kohaselt „iga muu keel peale eesti keele ja eesti viipekeele on võõrkeel“ – sõltumata sellest, kas vandetõlgi töökeeleks olev keel, mis ei ole eesti keel, on vandetõlgi emakeel või tema jaoks võõrkeel. „Muu võõrkeel“ tähendab siin kõiki võõrkeeli, mis ei ole eraldi vastusevariantides pakutud inglise ega vene keel.

Keelte ja keelesuundade kuuest kombinatsioonist kõige enam oli 2024 vandetõlkide hulgas eesti keele – inglise keele vandetõlke (23 vastajat, 35%) ning muu võõrkeele – eesti keele vandetõlke (25 vastajat, 38%). Inglise keele ja vene keele vandetõlkide puhul oli vastanute hulgas rohkem eesti keelest võõrkeelde tõlkivaid vandetõlke, muude võõrkeelte puhul aga võõrkeelest eesti keelde tõlkivaid vandetõlke (vt tabel 6).

Tabel 6

Vandetõlkide keelepaarid ja -suunad (VT24 11. küsimus, n = 66, võimalik mitu vastust)

Vastus	Arv 24VT	Protsent 24VT
inglise keele – eesti keele vandetõlk	12	18%
eesti keele – inglise keele vandetõlk	23	35%
vene keele – eesti keele vandetõlk	9	14%
eesti keele – vene keele vandetõlk	14	21%
muu võõrkeele – eesti keele vandetõlk	25	38%
eesti keele – muu võõrkeele vandetõlk	21	32%
Ei tea / Ei soovi vastata	2	3%
Kokku	83	

Justiitsministeeriumi kodulehel loetletud vandetõlkide hulgas on vandetõlke, kes töötavad mitme keelepaari ja/või keelesuunaga, näiteks üks vandetõlk töötab eesti-inglise ja vene-inglise-vene keelesuundadel. Samas on tegutsevate vandetõlkide hulgas palju ka ainult ühe keele ja keelesuunaga töötavaid, näiteks eesti-inglise vandetõlke. 2024 vandetõlkide küsitluses küsiti vastajate keelepaare, kuna küsitlusele vastanute keelepaaride jaotus ei pruugi kattuda üldkogumi keelepaaride jaotusega ning isikuandmete kaitse nõuetest lähtuvalt ei viidud vastuseid kokku vastajate

isikuandmetega, sealhulgas nende Justiitsministeeriumi kodulehel märgitud töökeeltega. Iga 2024 vandetõlk sai vastates märkida kõik keelesuunad, mille vandetõlk ta on. Erinevaid keelesuundi märgiti kokku 81 korral ja kahel korral ei soovitud vastata. Tabelis 6 on esitatud ühesuunaliste keelepaaride vastajate arv ning ei ole võrreldud, kui paljud neist töötavad korraga mõlema keelesuunaga, näiteks inglise-eesti-inglise, ning kui paljud ainult ühe keelesuunaga, näiteks ainult eesti-inglise või ainult inglise-eesti. 2021 tõlkijate uuringus käsitleti aga eraldi mõlema- ja ühesuunalisi keelepaare st ühesuunaliste keelepaaridega, näiteks inglise-eesti, töötavate tõlkijate arvus ei sisaldu mõlemasuunaliste keelepaaridega, näiteks inglise-eesti-inglise, töötavad tõlkijad. Seega ei saa 2021 tõlkijate uuringu ja 2024 vandetõlkide uuringu keelepaaride ja -suundade andmeid otse võrrelda.

Mõlemasuunaliste keelepaaridega töötavatest 2021 tõlkijatest kõige rohkem (44%) tegeles inglise-eesti-inglise mõlemasuunalise tõlkimisega. Kõigi ülejäänud mõlemasuunaliste keelepaaridega töötas, sealhulgas vene-eesti-vene mõlemasuunalise tõlkimisega tegeles iga keele puhul alla 10% tõlkijatest. Ühesuunalistest keelepaaridest oli 2021 tõlkijate hulgas kõige rohkem inglise keelest eesti keelde tõlkijaid (29%). (Ilves ja Tubelt 2021: 15-6)

Seega saab uuringute tulemuste võrdlusel järeldada, et sarnaselt 2021 tõlkijatega on 2024 vandetõlkide hulgas enim esindatud töökeel inglise keel. Samas on 2024 vandetõlkide hulgas vene keele ning muude võõrkeeltega töötajate osakaal suurem kui 2021 tõlkijate hulgas.

Umbes pooled 2024 vandetõlkidest (35 vastajat, 53%) ei ole viimasel aastal teinud tasu eest tõlketöid **muudes keeltes või keelesuundades**, milles vastaja ei ole vandetõlk (24VT 12. küsimus, n = 66). Kolm vastajat (5%) ei soovinud sellele küsimusele vastata ning ülejäänud 28 vastajat (42%) on teinud viimasel aastal tasu eest tõlketöid muudes keeltes või keelesuundades.

Vastajate kommentaare muudes keeltes või keelesuundades tasu eest tõlketööde tegemise kohta:

- *Käisin korra notaris suulist tõlget tegemas*
- *Suurem osa minu tööst 2023. aastal olid tavatõlked, neist u pooled omakorda on ikkagi ET suunal.*

- *Vastupidisel keelesuunal*

Seega lisaks sellele, et oluline osa vandetõlkidest teeb mitte ainult vandetõlgi tõlkeid, vaid ka muid tõlkeid, on oluline osa 2024 vandetõlkidest (42%) vähemalt aegajalt teinud tasu eest muid tõlketöid ka muudes keeltes ja keelesuundades, milles ta ei ole vandetõlk, sealhulgas näiteks vandetõlgi keelesuunale vastupidisel keelesuunal.

2024 vandetõlkidest ligi kolmveerand (46 vastajat, 70%) teevad tõlketöid **oma ettevõtte kaudu** (vt tabel 7). Töölepingu alusel töötab ligi veerand vandetõlkidest (16 vastajat, 24%). Käsundus- või töövõtulepingu alusel teeb tõlketöid umbes kümnendik (6 vastajat, 9%) vandetõlkidest ning sama paljud (6 vastajat, 9%) teevad seda füüsilisest isikust ettevõtja ehk FIEna.

Tabel 7

Vandetõlkide/tõlkijate töötamise/lepingu vorm
(24VT 13. küsimus, n = 66, võimalik mitu vastust)

Vastus 24VT	Arv 24VT	Protsent 24VT	Protsent 21ET
Tööleping	16	24%	24%
Käsundusleping või töövõtuleping	6	9%	36%
Füüsilisest isikust ettevõtja (FIE)	6	9%	14%
Oma ettevõtte	46	70%	45%
Ettevõtluskonto	3	5%	-
Muu	1	1%	3%
Ei tea / Ei soovi vastata	2	3%	-
Kokku	80		

Allikas (veerg „Protsent 21ET“): Ilves ja Tubelt 2021: 17

Nii 2024 vandetõlgid kui ka 2021 tõlkijad said töötamise/lepingu vormi küsimusele vastates märkida kõik sobivad vastusevariandid. 2024 vandetõlgid märkisid küsimuse „Millise lepingu või juriidilise vormi alusel tõlketööd (sh vandetõlgi tõlkeid) teete?“ erinevaid vastusevariante kokku 78 korral ja kahel korral ei soovitud vastata. 2024 vandetõlkide küsimustikus olid 2021 tõlkijate küsimustiku vastusevariantidele lisatud vastusevariandid „Ettevõtluskonto“ ja „Ei tea / Ei soovi vastata“. Muud

2024 vandetõlkide küsimustiku vastusevariandid olid samasugused nagu 2021 tõlkijate küsimustikus ning seega võrreldavad.

2024 vandetõlgid teevad tõlketöid 2021 tõlkijatest oluliselt rohkem oma ettevõtte kaudu (24VT 70%, 21ET 45%). Töölepingu alusel töötavate 2024 vandetõlkide osakaal on sama suur kui 2021 tõlkijatel (24%). 2021 tõlkijatega võrreldes oluliselt väiksem on võlaõigusliku lepingu, st käsunduslepingu või töövõtulepingu alusel töötavate ja FIEna tegutsevate 2024 vandetõlkide osakaal (24VT mõlemad 9%, 21ET vastavalt 36% ja 14%). Ettevõtluskonto kaudu töötab kolm vandetõlki (5%).

2021 tõlkijate küsimustikus ei olnud vastusevariantides eraldi ettevõtluskonto, kuid oli võimalus lisada täpsustus vastusevariandi „Muu“ valimisel. Muu töötamise/lepingu vormina nimetasid 2021 tõlkijad muu hulgas litsentsilepinguid, praktikalepingut, autorilepingut ning ettevõtluskontot (Ilves ja Tubelt 2021: 17).

Vandetõlkide ja tõlkijate töötamise/lepingu vormide kirjusust illustreerib 2024 vandetõlkide küsitluses küsimuse nr 17 „Milline on Teie keskmine (bruto)kuupalk tõlketöö (sh vandetõlgi tõlgete) eest?“ juurde jäetud vastaja kommentaar: „2023. aastal tegin ma vandetõlgitöid ainult töölepingu alusel, tavatõlkeid töölepingu ja käsunduslepingu alusel ning MTPE töid OÜ alt.“

Tõsiasi, et vandetõlgi tõlkeid võidakse teha muudest tõlgetest rohkem töölepingu alusel, võib selgitada töölepingu alusel töötavate vandetõlkide suuremat osakaalu võrreldes võlaõigusliku lepingu alusel või FIEna töötavate vandetõlkidega. Samas ei anna oma ettevõtte kaudu nii vandetõlgi tõlkeid kui ka muid tõlketöid tegevate vandetõlkide suur osakaal otseselt teavet selle kohta, kas oma ettevõtte kaudu tehakse vandetõlgi tõlkeid või muid tõlkeid või mõlemaid.

Umbes kolmveerand 2024 vandetõlkidest saab tõlketööde eest **tasu** lehekülje hinna alusel, üle kolmandiku vandetõlgi tõlke tükitasu alusel ning umbes veerand sõna hinna alusel (vt tabel 8).

Tabel 8

Vandetõlkide/tõlkijate töö tasustamine
(24VT 14. küsimus, n = 66, võimalik mitu vastust)

Vastus 24VT	Arv 24VT	Protsent 24VT	Protsent 21ET
Sõna hinna alusel	18	27%	-
Lehekülje hinna alusel	51	77%	85%
Kuupalga alusel	5	8%	15%
Töötunni tasu alusel	10	15%	-
Tõlkeprojekti tükitasu alusel	9	14%	-
Vandetõlgi tõlke tükitasu alusel	27	41%	-
Muul alusel	4	6%	-
Ei tea / Ei soovi vastata	1	1%	-
Kokku	125		100%

Allikas (veerg „Protsent 21ET“): Ilves ja Tubelt 2021: 17

Sarnaselt 2021 tõlkijatega saavad 2024 vandetõlkidest alla viiendiku tasu kuupalga alusel ning üle kolmveerandi lehekülje hinna alusel. 2021 tõlkijate küsimustikus oli ainult kaks vastusevarianti – lehekülje hinna või kuupalga alusel – ning vastajad pidid valima neist ühe. 2024 vandetõlkide küsimustikus oli vastusevariante rohkem ning vastajad said märkida kõik sobivad vastused.

Vandetõlkide tasustamise aluste kirjususust illustreerib vandetõlkide küsitluses küsimuse nr 17 „Milline on Teie keskmine (bruto)kuupalk tõlketöö (sh vandetõlgi tõlgete) eest?“ juurde jäetud vastaja kommentaar: „2023. aastal tegin ma tavatõlkeid sõnahinnaga, vandetõlgitöid lehehinnaga + fikseeritud tükitasuga toimingute eest ning MTPE töid juriidilise isikuna tunnihinnaga ja koefitsienditasu alusel.“

Sõna hinna alusel tasu saavatest 2024 vandetõlkidest (27% kõigist vastanutest) kõige rohkem (10 vastajat, 16% kõigist vastanutest) on neid, kelle **keskmine sõna hind** tõlketöö, sealhulgas vandetõlgi tõlgete eest on 5–6 senti (24VT 15. küsimus, n = 66). Keskmine sõna hind on alla 3 senti ainult ühel vandetõlgil, 3–4 senti ei ole ühelgi, 7–8 senti on ühel, 9–10 senti kahel ning üle 10 senti kolmel vandetõlgil. Seega on keskmine

sõna hind 7 senti või rohkem kokku umbes kümnendikul (6 vastajat, 9%) 2024 vandetõlkidest.

Keskmise sõna hinna arvestust kommenteeris üks 2024 vandetõlk küsimuse nr 17 „Milline on Teie keskmine (bruto)kuupalk tõlketöö (sh vandetõlgi tõlgete) eest?“ juures järgmiselt: „2023. aastal [...] brutotöötasu tavatõlgete eest [...] oli alla 3 senti mõlemal keelesuunal. [...] 2024. aastal on see [...] palgafondiga 3-6, sõltuvalt keelesuunast ja sellest, kas tegemist on tavatõlke, MTPE-tööga või vandetõlkega.“

2021 tõlkijate küsimustikus sõna hinda ei küsitud ning vastajad suunati järgmise küsimuse juurde vastavalt sellele, kas nad märkisid oma tasustamise aluseks kuupalga või lehekülje hinna. 2024 vandetõlkide küsimustikus said kõik vastajad vastata nii kuupalga kui ka lehekülje hinna küsimusele ning kummagi küsimuse esimese vastusevariandina oli võimalik vastata, et ei saa tasu sellel alusel.

2024 vandetõlkidest kahel kolmandikul (44 vastajat, 67%) on **keskmine lehekülje hind** tõlketöö, sealhulgas vandetõlgi tõlgete eest üle 14 euro (24VT 16. küsimus, n = 66). Neist umbes veerandil (18 vastajat, 27%) on keskmine lehekülje hind 15–20 eurot, ligi kolmandikul (21 vastajat, 32%) 21–30 eurot ja alla kümnendikul (5 vastajat, 8%) üle 30 euro. Vandetõlkidest umbes kümnendikul (6 vastajat, 9%) on keskmine lehekülje hind kuni 14 eurot. Sealhulgas ei ole keskmine lehekülje hind ühelgi vandetõlgil alla 9 euro, ainult ühel vandetõlgil on see 9–11 eurot ning viiel vandetõlgil 12–14 eurot. Seega vandetõlke, kelle keskmine lehekülje hind on rohkem kui 14 eurot (67%) on mitu korda rohkem kui neid, kelle keskmine lehekülje hind on alla 14 euro (9%).

2021 tõlkijate uuringus (Ilves ja Tubelt 2021: 17-18) arvestati vastajate osakaalud protsendina ainult lehekülje hinna alusel töötavate tõlkijate arvust, seega ei ole 2021 tõlkijate protsendid 2024 vandetõlkide protsentidega otse võrreldavad. Erinevalt 2024 vandetõlkidest oli aga 2021 tõlkijate hulgas neid, kelle keskmine lehekülje hind oli alla 14 euro (69% lehekülje hinna alusel tasu saajatest), mitu korda rohkem kui neid, kelle keskmine lehekülje hind oli rohkem kui 14 eurot (22% lehekülje hinna alusel tasu saajatest) (Ilves ja Tubelt 2021: 17-18).

Seega on 2024 vandetõlkide keskmine lehekülje hind kõrgem 2021 tõlkijate keskmisest lehekülje hinnast, kuid osa 2021 ja 2024 küsitluste tulemuste erinevusest võib

tuleneda ka sellest, et nii tõlkijate kui ka vandetõlkide hinnad võivad olla kolme aasta jooksul tõusnud. Tulemust, et vandetõlkide keskmine lehekülje hind on üldiselt tõlkijate keskmisest lehekülje hinnast kõrgem, kinnitab ka vandetõlkide küsitluse küsimuse nr 17 „Milline on Teie keskmine (bruto)kuupalk tõlketöö (sh vandetõlgi tõlgete) eest?“ juurde jäetud kommentaar: „2023. aastal tegin ma lehekülje hinnaga töid ainult ühele tööandjale, kelle töölepingus olid hinnad esitatud palgafondi arvestusega. Tavatõlgete lehehind oli vahemikus 9-11 eurot, vandetõlgete hind pisdokumentidele vahemikus 12-14 eurot ja muudele vandetõlgetele 15-20 eurot.“

2024 vandetõlkide keskmine (**bruto**)kuupalk tõlketöö, sealhulgas vandetõlgi tõlgete eest on ligi kolmandikul (21 vastajat, 32%) alla 1500 euro kuus, ligi viiendikul (11 vastajat, 17%) 1500–3000 eurot kuus ning mitte ühelgi vastajal üle 3000 euro kuus (24VT 17. küsimus, n = 66). Vandetõlkidest pooled (kokku 34 vastajat, 52%) kas ei saa tõlketööde eest kuupalka (23 vastajat) või ei soovinud kuupalga küsimusele vastata (11 vastajat). Ligi pooled vandetõlgid vastasid kuupalga küsimusele, kuigi tasustamise aluste küsimuses vastas alla 10% vandetõlkidest, et saab tasu kuupalga alusel. Kuupalga küsimusele vastajate hulgas võis olla neid, kes töötavad oma ettevõtte kaudu iseenda tööandjatena ning maksavad oma ettevõttest endale kuupalka.

Kuupalga alusel tasu saavatest 2021 tõlkijatest teenisid rohkem kui pooled (62% kuupalga saajatest) vähem kui 1500 eurot kuus (Ilves ja Tubelt 2021: 17). See tulemus on sarnane 2024 vandetõlkide küsitluse tulemusega, kus kuus alla 1500 euro teenivaid vandetõlke on samuti rohkem kui üle 1500 euro teenivaid vandetõlke.

2024 vandetõlkide küsitluses paluti kuupalga küsimuse kommentaaris täpsustada, kui see palk on osalise tööaja eest. Kaks vandetõlki märkisid kommentaaris „osaline tööaeg“. Kolm vandetõlki kirjeldasid kommentaaris ettevõtjana endale palga maksmist, sealhulgas palga suurust („Ühemeheäriühing, ei näe vajadust maksta endale rohkem, kuid võiksin“), palga maksmise sagedust („Vandetõlkeid teen kõrval/lisatööna, seega ei maksa endale iga kuu tasu, vaid korra-paar aastas“) ning koormust („Maksan ise ettevõtjana endale kuupalka enda ettevõttest. Hetkel on koormus töötamise registris 0,5. Tegelikult jaguneb tööaeg tõlkimise ja õpingute vahel“). Üks vandetõlk lisas kuupalga küsimusele pikema kommentaari: „[...] 2023. aastal oli minu kui eraisiku keskmine brutokuupalk tõlketööde eest u 2700 € kuus. 2023. aasta majandusaasta vaatest moodustasid

vandetõlgitööd sisuliselt ühe kuupalga ([...] toiminguid oli küll tibia üle saja, aga lõviosa pisiidokumendid).“

Brutopalgaga küsimuse juurde lisatud tasustamise teema eelmiste küsimustega seotud kommentaare on magistritöös esitatud vastavate küsimuste tulemuste juures. Lisatud kommentaaridest nähtub erinevate töötamise/lepingu vormide alusel töötavate vandetõlkide palgasüsteemide kirjusus ning tõsiasi, et vandetõlgi kui tõlkija brutokuupalga suurus ei ole otseselt seostatav just vandetõlgi tõlgete eest saadava tasuga ega ole sageli arvutatavgi.

Üle kolmveerandi 2024 vandetõlkidest (53 vastajat, 80%) on iseenda tööandjad, veerandi vandetõlkide (17 vastajat, 26%) **tööandja** töös tõlkijana on Eesti tõlkebüroo ning kümnendikul (6 vastajat, 9%) avalik sektor (vt tabel 9). Kõik muud 2024 vandetõlkide ja 2021 tõlkijate küsimustikes vastusevariantidena pakutud tööandjad annavad igauks tööd vähem kui 5%-le 2024 vandetõlkidest.

Tabel 9

Vandetõlkide/tõlkijate tööandjad (24VT 18. küsimus, n = 66, võimalik mitu vastust)

Vastus 24VT	Arv 24VT	Protsent 24VT	Protsent 21ET
Olen iseenda tööandja	53	80%	48%
Avalik sektor	6	9%	16%
Eesti tõlkebüroo / 21ET tõlkebüroo	17	26%	56%
Välismaa tõlkebüroo	2	alla 5%	-
Muu eraettevõtte	3	alla 5%	26%
Euroopa Liidu institutsioonid	1	alla 5%	alla 5%
Muu tööandja	3	alla 5%	alla 5%
Ei tea / Ei soovi vastata	1	alla 5%	-
Kokku	86		

Allikas (veerg „Protsent 21ET“): Ilves ja Tubelt 2021: 19-20

2024 vandetõlkide küsimustikus oli tööandjate küsimuste juures täpsustus: „Tööandja maksab töötasu tõlkijale/vandetõlgile kui eraisikule. Kui teete tõlketöid (sh vandetõlgi tõlkeid) oma ettevõtte või ettevõtluskonto kaudu või FIEna, olete tõlkijana/vandetõlgina iseenda tööandja.“ Sarnaselt 2024 vandetõlkidega olid

2021 tõlkijate suurimad tööandjad tõlkebürood ning tõlkija oma ettevõtte ehk tõlkija oli iseenda tööandja. Erinevalt 2024 vandetõlkide küsimustikust ei olnud 2021 tõlkijate küsimustiku vastusevariantides täpsustatud, kas Eesti või välismaa tõlkebürood. Erinevalt 2024 vandetõlkidest olid 2021 tõlkijad vähem iseenda tööandjad ning töötasid rohkem tõlkebüroodes. Samuti töötasid 2021 tõlkijad 2024 vandetõlkidest rohkem muudes eraettevõtetes ja avalikus sektoris.

Rohkem kui poolte 2024 vandetõlkide **kliendid** töös tõlkijana (24VT 19. küsimus, n = 66, võimalik mitu vastust) on Eesti otsekliendid (48 vastajat, 73%) ja Eesti tõlkebürood (43 vastajat, 65%). Ligi poolte vandetõlkide kliendid on ka välismaa otsekliendid (32 vastajat, 48%), ligi kolmandikul riigiasutused (21 vastajat, 32%) ja välismaa tõlkebürood (20 vastajat, 30%). Ülejäänud 2024 vandetõlkide küsimustiku vastusevariantides pakutud kliente – Euroopa Liidu institutsioonid, tõlkevahendusplatvorm, muu klient – nimetasid igauht alla 10% vandetõlkidest. Kokku umbes viiendik vandetõlkidest kas ei tee iseenda tööandjana tõlketöid klientidele (10 vastajat, 15%) või ei soovinud klientide küsimusele vastata (4 vastajat, 6%). 2024 vandetõlkide küsimustikus oli klientide küsimuse juures täpsustus: „Klient on see, kellele esitate arve ja kes maksab tõlketöö (sh vandetõlgi tõlke) eest tasu Teie ettevõttele (sh FIE) või ettevõtluskontole. St tõlkebüroo või tõlkevahendusplatvormi kaudu tehtud tõlketöö (sh vandetõlgi tõlke) klient on büroo või platvorm.“

Sarnaselt 2024 vandetõlkide vastustega nimetati 2021 tõlkijate uuringus (Ilves ja Tubelt 2021: 20) tõlkijate klientidena kõige rohkem Eesti otsekliente ja Eesti tõlkebüroosid. Erinevalt 2024 vandetõlkidest nimetasid 2021 tõlkijad oma klientidena välismaa tõlkebüroosid rohkem kui välismaa otsekliente. Riigiasutusi nimetasid 2021 tõlkijad oma klientidena vähem kui välismaa otsekliente. Seega on 2024 vandetõlkide peamised kliendid sarnaselt 2021 tõlkijatega otsekliendid ja tõlkebürood nii Eestis kui ka välismaal ning riigiasutused. Erinevalt 2021 tõlkijatest nimetasid 2024 vandetõlgid oma klientidena välismaa otsekliente ning riigiasutusi sagedamini kui välismaa tõlkebüroosid.

2024 vandetõlkide tausta küsimuste kokkuvõttes on nii-öelda **keskmine Eesti vandetõlk** 5–10 aastat vandetõlgina tegutsenud ja üle 20 aasta tõlkijana töötanud filoloogia/keeleteaduse eriala omandanud ning keskmisest 2021 Eesti tõlkijast pigem

vanem magistrikraadiga naine, kes teeb aastas 100–500 vandetõlgi tõlget ning lisaks vandetõlgi tõlgetele ka muid tõlkeid, sealhulgas sageli ka muudes keeltes ja keelesuundades, milles ta ei ole vandetõlk. Sarnaselt 2021 tõlkijatega on 2024 vandetõlkide hulgas enim esindatud töökeel inglise keel, kuid vene keele ning muude võõrkeeltega töötavate 2024 vandetõlkide osakaal on suurem kui 2021 tõlkijatel. Aastas kokku teeb keskmine 2024 vandetõlk 100–1000 lehekülge tõlketööd, sealhulgas vandetõlgi tõlkeid, kui ta üldse lehekülgede järgi töömahu arvestust peab. Eesti tõlkijate uuringu 2021 küsitlusankeedile vastanute põhjal oli nii-öelda keskmine Eesti tõlkija „enam kui 20-aastase kogemusega, tõlgib 1000–2500 lehekülge aastas ja teeb oma tööd Eestis“ (Ilves ja Tubelt 2021: 14). Keskmise 2021 tõlkijaga võrreldes on keskmise 2024 vandetõlgi kogemus tõlkijana seega pigem pikem ning aastas tõlgitud lehekülgede arv pigem väiksem. 2024 vandetõlgid teevad tõlketöid enamasti ja 2021 tõlkijatest oluliselt rohkem oma ettevõtte kaudu. 2024 vandetõlkide peamised kliendid töös tõlkijana on sarnaselt 2021 tõlkijatega otsekliendid ja tõlkebürood nii Eestis kui ka välismaal ning riigiasutused. 2024 vandetõlgid saavad sarnaselt 2021 tõlkijatega tõlketööde eest tasu pigem lehekülje hinna kui kuupalga alusel, samas paljud 2024 vandetõlgid saavad tõlketööde, sealhulgas vandetõlgi tõlgete eest tasu ka vandetõlgi tõlke tükitasu või sõna hinna alusel. Keskmine lehekülje hind on 2024 vandetõlkidel üldiselt kõrgem kui 2021 tõlkijatel. 2024 vandetõlkide keskmine (bruto)kuupalk tõlketöö, sealhulgas vandetõlgi tõlgete eest on aga sarnaselt 2021 tõlkijatega pigem alla 1500 euro.

Seega on 2024 vandetõlkidel 2021 tõlkijatega mõningaid sarnasusi, kuid ka mitmeid erinevusi. Sarnased on näiteks sooline jaotus, keskealiste suur osakaal, kõrgharidus, enim inglise keelega ja oma ettevõtte kaudu töötamine, tasu pigem lehekülje hinna kui kuupalga alusel. Erinevustena on aga 2024 vandetõlgid 2021 tõlkijatest pigem vanemad ja kauem tõlkijana töötanud ning rohkem õigusteaduse eriala omandanud, nende aastas tõlgitud lehekülgede arv on pigem väiksem ja keskmine lehekülje hind üldiselt kõrgem.

Järgmises alapeatükis käsitletakse 2024 vandetõlkide töö sisu ja meetodeid ning võrreldakse 2024 vandetõlkide küsitluse tulemusi 2021 tõlkijate küsitluse tulemustega.

2.2.2. Töö sisu ja meetodid

Töö sisu ja meetodite küsimuste rühmas oli 2024 vandetõlkide küsimustikus kokku kuus küsimust – küsimused nr 20–25. Samadel teemadel küsimused olid ka 2021 tõlkijate uuringus (Ilves ja Tubelt 2021: 8) samas küsimuste rühmas – spetsialiseerumine, tõlkeabiprogrammid, projektitõlkemälud, tõlkemootorid, järeltoimetamine, terminibaasid. Vandetõlkide töö ja staatuse eripära ning magistr töö piiratud mahtu arvestades muudeti 2024 vandetõlkide küsimustikus küsimuste sõnastust ja vastusevariante võrreldes 2021 tõlkijate küsimustikuga. Nelja küsimuse – tõlkeabiprogrammid, projektitõlkemälud, tõlkemootorid, terminibaasid – sõnastus 2021 tõlkijate küsimustikus oli „kuivõrd / kui sageli kasutate; milline on Teie praktika“ ning vastusevariandid „Alati – Enamasti – Mõnikord – Harva – Ei kasuta üldse“. 2024 vandetõlkide küsimustikus küsiti, milliseid tõlkeabiprogramme / tõlkemootoreid / terminibaase on vastaja tõlketöös kasutanud ning vastusevariantides sai kasutaja märkida kõik kasutatud variandid ilma kasutamise sagedust täpsustamata.

Rohkem kui pooled 2024 vandetõlkidest (36 vastajat, 55%) on **spetsialiseerunud** õigusvaldkonna tekstide tõlkimisele (24VT 20. küsimus, n = 66). Nelja vandetõlkide küsimustikus vastusevariantidena pakutud spetsialiseerumisvaldkonda – meditsiin, majandus (sh turundus), IT, muu – märkis igauht üks vandetõlk. Ükski vandetõlk ei märkinud tehnikavaldkonda, kuid kaks vastajat märkisid selle kommentaaris:

- *Õigus + tehnika.*
- *Ma teen kõike, mida pakutakse ja mida ma pealevaadates üle jõu käivaks ei pea. Turundus, õigus, majandus, tehnika vb kõige sagedamini, aga aasta lõikes satub sekka meditsiini, IT-d, põllumajandust, haridust, filosoofiat ja muud.*

2024 vandetõlkidest üle kolmandiku (26 vastajat, 40%) ei ole spetsialiseerunud ühelegi valdkonnale. Mitu vandetõlki täpsustasid aga kommentaaris, et on spetsialiseerunud mitmele valdkonnale:

- *Otseselt ei ole spetsialiseerunud, kuid kõige rohkem tuleb ette õigus- ja majandusvaldkonna tekste. Mõnel juhul tõlgin ka pangandus- ja turundustekste ning aeg-ajalt ka subtiitreid.*

- *Juriidilised tekstid ja ka üldkeel*
- *Enamasti on tegu õiguslaste tekstidega (lepingud, volikirjad), aga hei, raha ei haise!*
- *Kõige rohkem ja stabiilsemalt tõlketööd on välismaa büroolt IT valdkonnas. Vandetõlgi tõlked on põhiliselt õiguslased.*
- *Ühe valdkonnaga ma kindlasti ei piirdu. Lisaks õigusele on mitmeid teisi valdkondi samas mahus.*

2021 tõlkijate küsitlusele vastajad said erinevalt 2024 vandetõlkide küsimustikust märkida mitu spetsialiseerumisvaldkonda. Sarnaselt 2024 vandetõlkidega oli 2021 tõlkijatest üle poolte (54%) spetsialiseerunud mingi valdkonna tekstide tõlkimisele. Mingile valdkonnale spetsialiseerunud 2021 tõlkijatest omakorda üle poolte (55% kõigist spetsialiseerunuist) oli spetsialiseerunud mitme erineva valdkonna tekstide tõlkimisele. Sarnaselt 2024 vandetõlkidega oli 2021 tõlkijatest kõige suurem grupp spetsialiseerunud õigustekstide tõlkimisele, kuid erinevalt 2024 vandetõlkidest oli ka kõigile teistele vastusevariantides pakutud valdkondadele spetsialiseerunud arvestatav hulk 2021 tõlkijaid. (Ilves ja Tubelt 2021: 21)

Seega on umbes pooled 2024 vandetõlkidest sarnaselt 2021 tõlkijatega spetsialiseerunud mingi valdkonna tekstide tõlkimisele ning sageli mitmele valdkonnale. Kui vandetõlkidel tuleb spetsialiseerumisvaldkondadest ainult üks nimetada, siis on see reeglina õigusvaldkond.

Tõlkeabiprogrammidest (24VT 21. küsimus, n = 66, võimalik mitu vastust) on 2024 vandetõlgid kõige enam kasutanud Tradost (34 vastajat, 52%). Programmi MemoQ on kasutanud vandetõlkidest umbes kolmandik (21 vastajat, 32%) ning programmi Phrase, mille nimi varem oli Memsources, ligi veerand (15 vastajat, 23%). Kõige vähem on vandetõlgid kasutanud tõlkeabiprogramme Smartcat (4 vastajat) ja Matecat (3 vastajat). Veerand vandetõlkidest (17 vastajat, 26%) ei ole kasutanud ühtegi tõlkeabiprogrammi.

2021 tõlkijate uuringule vastanud kasutasid sarnaselt 2024 vandetõlkidega tõlkeabiprogrammidest kõige enam Tradost (56%). Nii programmi MemoQ kui ka programmi Memsources kasutas kumbagi umbes 50% tõlkijatest. 2021 tõlkijatest

viiendik (20%) ei olnud tõlketöös kasutanud ühtegi tõlkeabiprogrammi. (Ilves ja Tubelt 2021: 21-22)

Seega on 2024 vandetõlgid sarnaselt 2021 tõlkijatega kasutanud kõige enam Tradost, erinevalt 2021 tõlkijatest on 2024 vandetõlgid aga kasutanud programmi MemoQ rohkem kui programmi Phrase. 2021 tõlkijatega võrreldes on 2024 vandetõlkide hulgas veidi suurem nende vandetõlkide osakaal, kes ei ole kasutanud ühtegi tõlkeabiprogrammi.

2024 vandetõlgid on ise oma **projektitõlkemälu(sid)** loonud (32 vastajat, 48%) rohkem kui kasutanud tellija (23 vastajat, 35%) või tööandja (14 vastajat, 21%) poolt kasutada antud või lepingu alusel omandatud mälusid (24VT 22. küsimus, n = 66, võimalik mitu vastust). Kolmandik vandetõlkidest ei ole projektitõlkemälusid üldse kasutanud (20 vastajat, 30%) või ei soovinud sellele küsimusele vastata (2 vastajat, 3%). Kolm vandetõlki valisid vastusevariandi „Muu“.

2021 tõlkijate küsitlusele vastanud tõlkijatel oli 2024 vandetõlkidest rohkem „kogemust nii projektitõlkemälu(de) ise loomise (70% vastanuist) kui tellija poolt (69% vastanuist) ja tööandja poolt (63% vastanuist) kasutada antud või lepingu alusel omandatud mälude kasutamisega, mida vastavalt vajadusele täiendatakse“. 2021 tõlkijate hulgas oli 2024 vandetõlkidega võrreldes väiksem nende tõlkijate osakaal (20% vastajaist), kes ei ole „projektitõlkemäludega oma töös üldse kokku puutunud“. (Ilves ja Tubelt 2021: 22)

Seega on 2024 vandetõlgid erinevalt 2021 tõlkijatest kasutanud rohkem enda loodud projektitõlkemälu(sid) kui tellija või tööandja poolt kasutada antud mälusid ning 2024 vandetõlkide hulgas on 2021 tõlkijatega võrreldes suurem nende vandetõlkide osakaal, kes ei ole projektitõlkemälusid üldse kasutanud.

Tõlkemootoritest on 2024 vandetõlgid tõlketöös kasutanud enim tõlkemootoreid Google Translate (31 vastajat, 47%) ja DeepL (26 vastajat, 30%). Teisi tõlkemootoreid on tõlketöös kasutanud alla 20% vandetõlkidest (vt tabel 10).

Tabel 10

Vandetõlkide/tõlkijate kogemus tõlkemootorite kasutamisega tõlketöös

(24VT 23. küsimus, n = 66, võimalik mitu vastust)

Vastus 24VT	Arv 24VT	Protsent 24VT	Protsent 21ET
Ei ole tõlketöös kasutanud ühtegi tõlkemootorit	13	20%	19%
Google Translate	31	47%	78%
Tilde MT	3	alla 10%	alla 20%
Tartu Ülikooli neurotõlge	8	12%	alla 20%
eTranslation	8	12%	alla 20%
DeepL	26	39%	alla 20%
Microsoft	5	alla 10%	alla 20%
Tõlkebüroo või tellija või tööandja enda tõlkemootor	12	18%	paar vastanut
Muu	4	alla 10%	2% Amazon Translate
Ei tea / Ei soovi vastata	7	11%	-
Kokku	117		

Allikas (veerg „Protsent 21ET“): Ilves ja Tubelt 2021: 22-23

Sarnaselt 2021 tõlkijatega (19%) ei ole ühtegi tõlkemootorit tõlketöös kasutanud viiendik 2024 vandetõlkidest (20%). Samas ei soovinud tõlkemootorite kasutamise küsimusele vastata umbes kümnendik (11%) vandetõlkidest. Sarnaselt 2021 tõlkijatega on 2024 vandetõlgid kõige enam kasutanud tõlkemootorit Google Translate, kuid 2024 vandetõlkide hulgas on seda kasutanute osakaal oluliselt väiksem kui 2021 tõlkijate hulgas. 2021 tõlkijatega võrreldes on aga suurem nende vandetõlkide osakaal, kes on kasutanud tõlkemootorit DeepL. Tõlkebüroo või tellija või tööandja enda tõlkemootori kasutamist ei olnud 2021 tõlkijate küsitluses eraldi vastusevariandina pakutud ning paar 2021 tõlkijat märkisid selle täpsustusena (Ilves ja Tubelt 2021: 22). 2024 vandetõlkide küsimustikus oli tõlkebüroo või tellija või tööandja enda tõlkemootor eraldi vastusevariandina valitav ning selle märkis ligi viiendik (18%) vandetõlkidest. Mõni

erinevus tõlkemootorite kasutamises võib olla osalt tingitud ka sellest, et kolme aastaga võib olla mõne tõlkemootori kasutamine üldiselt suurenenud või vähenenud nii tõlkijate kui ka vandetõlkide hulgas.

Masintõlkega eeltõlgitud tekste on tööalaselt **järeltoimetanud** (MTPE, *Machine Translation Post-Editing*) umbes kolmandik 2024 vandetõlkidest (23 vastajat, 35%). Kaks vandetõlki ei soovinud järeltoimetamise küsimusele vastata ning ülejäänud 41 vastajat (62%) vastasid „Ei“ (24VT 24. küsimus, n = 66).

2021 tõlkijatest oli masintõlgitud tekste „tööalaselt pidanud toimetama (*post-editing*) veidi üle poolte ehk 52% vastanuist“ (Ilves ja Tubelt 2021: 23). Seega on 2024 vandetõlkide hulgas masintõlke järeltoimetamisega tööalaselt tegelenud vastajate osakaal väiksem kui 2021 tõlkijate hulgas.

2024 vandetõlkide enim kasutatud **terminiallikad** (24VT 25. küsimus, n = 66, võimalik mitu vastust) on Eesti õigekeelsussõnaraamat ÕS 2018 ja Euroopa Liidu õigusaktide andmebaas EUR-Lex (kumbagi on kasutanud 51 vastajat, 77%), seejärel Eesti Vabariigi õigusaktide ja muude dokumentide ametlik võrguväljaanne Riigi Teataja (49 vastajat, 74%), Eesti Keele Instituudi (EKI) keeleportaal Sõnaveeb (43 vastajat, 65%) ning Euroopa Liidu terminibaas IATE (36 vastajat, 55%). Muid terminibaase on kasutanud üle kolmandiku vandetõlkidest (27 vastajat, 41%) ning ühtegi terminibaasi ei ole kasutanud kolm vandetõlki (5%).

2021 tõlkijad olid enim kasutanud terminibaasi Esterm (85% vastanuist) ning EUR-Lexi veebilehte (81% vastanuist). IATEt ja Sõnaveebi oli kumbagi kasutanud 60–70% tõlkijatest. (Ilves ja Tubelt 2021: 23) 2024 vandetõlkide küsimustiku vastusevariantides ei olnud 2021 tõlkijate enim kasutatud terminibaasi Esterm, kuna vandetõlkide küsitluse koostamise ajal ei olnud Esterm tehnilistel põhjustel enam kättesaadav ning EKI kuvab nüüd Estermi infot Sõnaveebis. 2021 tõlkijate küsimustikus ei olnud eraldi vastusevariantidena välja toodud 2024 vandetõlkide küsimustiku vastusevariante „Eesti õigekeelsussõnaraamat ÕS 2018“ ning „Riigi Teataja“.

Seega on enamik 2024 vandetõlkidest sarnaselt 2021 tõlkijatega kasutanud tõlketöös terminibaase. Nii EUR-Lexi, Sõnaveebi kui ka IATEt on 2024 vandetõlgid kasutanud umbes sama palju või pisut vähem kui 2021 tõlkijad. Seejuures on nii

2024 vandetõlgid kui ka 2021 tõlkijad kasutanud EUR-Lexi pisut rohkem kui IATEt või Sõnaveebi.

Töö sisu ja meetodite kokkuvõttes on umbes pooled 2024 vandetõlkidest sarnaselt 2021 tõlkijatega spetsialiseerunud mingi valdkonna tekstide tõlkimisele ning sageli mitmele valdkonnale, eriti õigusvaldkonnale. Tõlkeabiprogrammidest on 2024 vandetõlgid sarnaselt 2021 tõlkijatega kasutanud kõige enam Tradost. 2021 tõlkijatega võrreldes ei ole 2024 vandetõlkidest veidi suurem osa kasutanud tõlkeabiprogramme ega projektitõlkemälusid. Sarnaselt 2021 tõlkijatega on 2024 vandetõlgid kõige enam kasutanud tõlkemootorit Google Translate, kuid 2024 vandetõlgid on 2021 tõlkijatega võrreldes kasutanud vähem Google Translate'i ja rohkem tõlkemootorit DeepL. 2024 vandetõlkidest on masintõlke järeltoimetamisega tööalaselt tegelenud väiksem osa kui 2021 tõlkijatest. Enamik 2024 vandetõlkidest on sarnaselt 2021 tõlkijatega kasutanud tõlketöös terminibaase, seejuures on nii 2024 vandetõlgid kui ka 2021 tõlkijad kasutanud EUR-Lexi pisut rohkem kui IATEt või Sõnaveebi.

Järgmises alapeatükis käsitletakse 2024 vandetõlkide toimetulekut ja motivatsiooni ning võrreldakse vandetõlkide vastuseid 2021 tõlkijate vastustega.

2.2.3. Toimetulek ja motivatsioon

Toimetuleku ja motivatsiooni küsimuste rühmas oli 2024 vandetõlkide küsimustikus kokku kuus küsimust – küsimused nr 26–31. Samad küsimused olid ka 2021 tõlkijate uuringus (Ilves ja Tubelt 2021: 8) samas küsimuste rühmas – sissetulekuallikas, töötunnid nädalas, tõlketöö piisavus, tasu õiglus, rahulolu, tulevikuperspektiiv.

Tehnilistel põhjustel ja magistritöö piiratud mahtu arvestades muudeti 2024 vandetõlkide küsimustikus küsimuste struktuuri ja vastusevariante võrreldes 2021 tõlkijate küsimustikuga. Neli väitega nõustumise küsimust – tõlketöö piisavus, tasu õiglus, rahulolu, tulevikuperspektiiv – olid 2021 tõlkijate küsimustikus ühe küsimusena, kus iga väitega nõustumiseks oli viis vastusevarianti „Nõustun täielikult – Pigem nõustun – Pigem ei nõustu – Ei nõustu üldse – Ei oska öelda“ (Ilves ja Tubelt 2021: 24-25).

2024 vandetõlkide küsimustikus oli tehnilistel põhjustel iga väide eraldi küsimus, vastusevariante oli aga viie asemel ainult kolm „Pigem jah – Pigem ei – Ei tea / Ei soovi vastata“.

Vandetõlkide töö ja staatuse eripära ning magistritöö piiratud mahtu arvestades oli 2024 vandetõlkide küsimustikust võrreldes 2021 tõlkijate uuringu toimetuleku ja motivatsiooni küsimustega välja jäetud kaks küsimust – mis kuulub tõlketöö hinna sisse ning mil määral erines töö küsimuses nimetatud valdkondades 2020. aastal võrreldes 2019. aastaga. Vandetõlkidel võib tõlketöö hinna sisse kuuluda või mitte kuuluda veel rohkem erinevaid asju kui tõlkijatel – näiteks vandetõlgi tõlkele kinnituse lisamine või paberdokumentide skaneerimine, printimine ja saatmine. Seega oleks vandetõlkide jaoks pidanud tõlketöö hinna sisse kuulumise küsimuse vastusevariante täiendama ning see oleks võinud vähendada võrreldavust 2021 tõlkijate vastustega. Magistritöö piiratud mahu tõttu välja jäetud erinevuste küsimuses oli 2021 tõlkijate küsimustikus esitatud kolm valdkonda – töömaht tõlkijana, tõlketööde hind, tõlkeabiprogrammide kasutamine – ning vastajal oli võimalus lisada neljandana muu valdkond (Ilves ja Tubelt 2021: 26). Kõigis nimetatud valdkondades oli 2021 tõlkijate küsimustikus viis vastusevarianti „Erines oluliselt – Erines mõnel määral - Ei erinenud oluliselt – Ei erinenud üldse – Ei oska öelda“. Tehnilistel põhjustel ja magistritöö piiratud mahtu arvestades ei kasutatud 2024 vandetõlkide küsimustikus viit vastusevarianti ning seega oleks ka erinevuste küsimuse vastusevariandid olnud 2024 vandetõlkide küsimustikus teistsugused, mis oleks vähendanud 2024 vandetõlkide vastuste võrreldavust 2021 tõlkijate tulemustega.

Ligi poolte 2024 vandetõlkide (30 vastajat, 45%) jaoks on tõlkimine, sealhulgas vandetõlgi tegevus ainus **sissetulekuallikas** (26. küsimus, n = 66). Muid tulusid teenib lisaks või on tõlkimine ise lisatöö pooltel vandetõlkidest (33 vastajat, 50%) ning kolm vandetõlki (5%) ei soovinud sellele küsimusele vastata. 2021 tõlkijatest veidi enam kui poolte (54%) jaoks oli tõlkimine ainus sissetulekuallikas ning ei olnud veidi alla poolte (46%) jaoks (Ilves ja Tubelt 2021: 24).

Seega on 2024 vandetõlkide ja 2021 tõlkijate seas umbes võrdselt nii neid, kelle jaoks tõlkimine on ainus sissetulekuallikas, kui ka neid, kellel on muid sissetulekuallikaid. 2024 vandetõlkide hulgas oli veidi rohkem neid, kelle jaoks tõlkimine ei ole ainus sissetulekuallikas, ning 2021 tõlkijate hulgas neid, kelle jaoks tõlkimine oli

ainus sissetulekuallikas. See võib osutada sellele, et vandetõlkide hulgas on pisut rohkem neid, kelle jaoks tõlkimine ei ole ainus sissetulekuallikas, aga ka sellele, et kolme aasta jooksul on nii tõlkijate kui ka vandetõlkide hulgas üldiselt suurenenud nende osakaal, kelle jaoks tõlkimine ei ole ainus sissetulekuallikas. Kuna erinevused on suhteliselt väikesed, eriti väiksema valimiga 2024 vandetõlkide puhul, võivad need olla ka juhuslikud ning eelkõige on oluline tulemus, et 2021 tõlkijate ja 2024 vandetõlkide hulgas oli nii neid, kelle jaoks tõlkimine on ainus sissetulekuallikas, kui ka neid, kellel on muid sissetulekuallikaid. See, kumb grupp on parasjagu veidi suurem, võib sõltuda konkreetse küsimise ajahetkest ning sellest, kellelt parasjagu küsitakse ja kes vastama satuvad.

Võrdselt üle kolmandiku vandetõlkidest (kummaski grupis kokku 26 vastajat, 39%) kulutavad tõlketööle **nädalas** keskmiselt vähem kui 20 tundi või üle 30 tunni (vt tabel 11). Kõige vähem on neid vandetõlke, kes kulutavad tõlketööle nädalas keskmiselt 20–30 tundi (6 vastajat, 9%) – pigem kulutavad vandetõlgid tõlketööle nädalas keskmiselt alla 20 tunni või üle 30 tunni. Kümnendik vandetõlkidest (8 vastajat, 12%) ei soovinud sellele küsimusele vastata.

Tabel 11

Vandetõlkide/tõlkijate nädalas keskmiselt tõlketööle kuluv aeg tundides
(24VT 27. küsimus, n = 66)

Vastus 24VT	Arv 24VT	Protsent 24VT	Protsent 21ET
Vähem kui 10 tundi	14	21%	21%
10–20 tundi	12	18%	14%
20–30 tundi	6	9%	16%
30–40 tundi	17	26%	31%
Üle 40 tunni	9	14%	18%
Ei tea / Ei soovi vastata	8	12%	-
Kokku	66	100%	100%

Allikas (veerg „Protsent 21ET“): Ilves ja Tubelt 2021: 24

2021 tõlkijate küsitluses ei olnud vastamata jätmise võimalust, seega ei ole 2024 vandetõlkide ja 2021 tõlkijate vastuste protsendid täpselt võrreldavad. 2021 tõlkijate hulgas oli neid, kes kulutasid tõlketööle nädalas vähem kui 20 tundi, vähem

(kokku 35%) kui neid, kes kulutasid tõlketööle nädalas üle 30 tunni (kokku 49%). 2021 tõlkijate küsitluse vastuste analüüsimisel jaotati vastajad selle järgi, kuidas nad olid eelmises küsimuses vastanud sissetulekuallika kohta. Need 2021 tõlkijad, kellele tõlkimine oli ainus sissetulekuallikas, kulutasid tõlketööle nädalas üldiselt rohkem tunde kui tõlkijad, kellel oli lisaks tõlkimisele veel teisigi sissetulekuallikaid (Ilves ja Tubelt 2021: 24).

2024 vandetõlkide küsitluse vastuste analüüsis vastajate kaupa sissetulekuallika ja töötundide küsimuste vastuseid ei kõrvutatud, kuid tulemus on 2021 tõlkijate uuringus selgunuga sarnane. Nii sissetulekuallika kui ka töötundide poolest jagunevad 2024 vandetõlgid umbes pooleks – umbes poolte vandetõlkide jaoks on tõlkimine ainus sissetulekuallikas ning võrdselt üle kolmandiku vandetõlkidest kulutavad tõlketööle nädalas keskmiselt vähem kui 20 tundi või üle 30 tunni. Võib oletada, et ka vandetõlkide hulgas kulutavad üldiselt tõlketööle nädalas keskmiselt rohkem tunde need vandetõlgid, kellele tõlkimine on ainus sissetulekuallikas.

2024 vandetõlkide keskmise tõlketööle kuluva aja suhtelisust ja määratlemise keerukust illustreerisid vastajate kommentaarid:

- *Töötan põhitöökohal õpetajana ja tõlgin sellele lisaks vastavalt võimalusele ja vajadusele.*
- *Vabakutselisena sõltub see mul alati ja ainult sellest, kui palju mul tööd on. See vaheldub.*
- *Tööaeg jaguneb tõlketöö ja õpingute vahel*
- *Sõltub tellimuste mahust, kord kuhjub, kord vaikus*

Kokkuvõttes oli 2024 vandetõlkide hulgas 2021 tõlkijatega võrreldes veidi rohkem neid, kes kulutavad nädalas keskmiselt tõlketööle alla 20 tunni, ning vähem neid, kes kulutavad nädalas keskmiselt tõlketööle üle 20 tunni.

Pigem **piisavalt** tõlketööd (24VT 28. küsimus, n = 66) on rohkem kui pooltel 2024 vandetõlkidel (41 vastajat, 62%), alla kolmandikul pigem ei ole (19 vastajat, 29%) ning ligi kümnendik vandetõlkidest ei soovinud sellele küsimusele vastata (6 vastajat, 9%). 2021 tõlkijatest oli pigem piisavalt tõlketööd üle kolmveerandil (kokku 80% vastanuist) (Ilves ja Tubelt 2021: 24-25). Seega on 2024 vandetõlgid tõlketöö hulgaga siiski vähem rahul kui 2021 tõlkijad.

Tõlkimise eest saadava **tasu** hindavad pigem õiglaseks (24VT 29. küsimus, n = 66) umbes pooled 2024 vandetõlkidest (32 vastajat, 49%), tasu pigem ei ole õiglane üle kolmandiku vandetõlkide hinnangul (26 vastajat, 39%) ning sellele küsimusele ei soovinud vastata umbes kümnendik vandetõlkidest (8 vastajat, 12%). 2021 tõlkijatest hindasid tõlkimise eest saadava tasu pigem õiglaseks kokku üle kolmandiku (42%), pigem mitte õiglaseks kokku rohkem kui pooled (57%) ning 1% ei osanud öelda (Ilves ja Tubelt 2021: 24-25). Seega on 2024 vandetõlgid tõlkimise eest saadava tasuga veidi rohkem rahul (49% vandetõlkidest) kui 2021 tõlkijad (42% tõlkijatest), kuid siiski üle kolmandiku 2024 vandetõlkide ja üle poolte 2021 tõlkijate hinnangul tõlkimise eest saadav tasu pigem ei ole õiglane.

Oma tööga tõlkijana on üldiselt pigem **rahul** (24VT 30. küsimus, n = 66) vandetõlkidest umbes kolmveerand (51 vastajat, 77%), pigem ei ole rahul üle kümnendiku (9 vastajat, 14%) ning umbes kümnendik (6 vastajat, 9%) ei soovinud sellele küsimusele vastata. 2021 tõlkijatest oli oma tööga üldiselt pigem rahul 82%, pigem ei olnud rahul 14% ning ei osanud öelda 4% (Ilves ja Tubelt 2021: 24-25). Seega on 2024 vandetõlkide rahulolu oma tööga tõlkijana väga sarnane 2021 tõlkijate uuringu tulemustega – kolmveerand või veidi enam on pigem rahul ning üle kümnendiku (mõlemas uuringus 14%) pigem ei ole.

Tõlkevaldkonnas näeb end ka **viie aasta pärast** pigem töötamas (24VT 31. küsimus, n = 66) vandetõlkidest üle poolte (42 vastajat, 64%), pigem ei näe kümnendik (7 vastajat, 10%) ning umbes veerand (17 vastajat, 26%) ei soovinud sellele küsimusele vastata. Üks vastaja lisas kommentaari: „Kui küsiti, kas ma näen ennast tõlkijana ka 5 a pärast - mul on pensionini veel 3 aastat. :) Järelikult 5 a pärast olen pensionär, aga kui tervist jagub, siis mingis mahus tõlgiks tasapisi edasi.“ 2021 tõlkijatest nägi ennast tõlkevaldkonnas pigem töötamas ka viie aasta pärast umbes kolmveerand (76%), pigem ei näinud üle kümnendiku (13%) ning umbes kümnendik (11%) ei osanud öelda (Ilves ja Tubelt 2021: 24-25).

Seega tundub tõlkija töö perspektiivikas rohkem kui pooltele nii 2024 vandetõlkidest kui ka 2021 tõlkijatest. Samas on 2024 vandetõlkide hulgas 2021 tõlkijatega võrreldes veidi vähem neid, kes pigem näevad end tõlkevaldkonnas töötamas ka viie aasta pärast, ning mõnevõrra rohkem neid, kes ei osanud või ei soovinud

sellele küsimusele vastata. Vastuste erinevus võib tulla nii sellest, et vandetõlkidele tundub tõlkija töö mõnevõrra vähem perspektiivikas kui tõlkijatele üldiselt, kui ka sellest, et kolme aastaga on üldiselt vähenenud tõlkija töö perspektiivikus ja/või suurenenud ebakindlus tuleviku suhtes nii vandetõlkide kui ka tõlkijate hulgas või ka ühiskonnas üldiselt.

Toimetuleku ja motivatsiooni küsimuste kokkuvõttes on nii 2024 vandetõlkidest kui ka 2021 tõlkijatest umbes poolte jaoks tõlkimine ainus sissetulekuallikas ning samuti umbes pooled nii vandetõlkidest kui ka tõlkijatest kulutavad nädalas keskmiselt tõlketööle kuni 30 tundi ehk ei tee tõlketööd päris täisajaga, mis oleks 40 tundi nädalas. Samas oli 2024 vandetõlkide hulgas 2021 tõlkijatega võrreldes veidi rohkem neid, kes kulutavad nädalas keskmiselt tõlketööle alla 20 tunni ehk 2024 vandetõlkide jaoks võib tõlkimine üldiselt olla pigem kõrval- kui põhitegevus pisut rohkem kui 2021 tõlkijate jaoks. Rohkem kui pooltel 2024 vandetõlkidest on pigem piisavalt tõlketööd ning samuti umbes pooled 2024 vandetõlkidest hindavad tõlkimise eest saadava tasu pigem õiglaseks. 2024 vandetõlklid olid aga 2021 tõlkijatega võrreldes vähem rahul tõlketöö hulgaga ning veidi rohkem rahul tõlkimise eest saadava tasuga. Samas on oma tööga tõlkijana üldiselt rahul tervelt kolmveerand ning tõlkevaldkonnas näeb end ka tulevikus pigem töötamas üle poolte nii 2024 vandetõlkidest kui ka 2021 tõlkijatest. Järgmises alapeatükis käsitletakse 2024 vandetõlkide ja 2021 tõlkijate koolitustega seonduvat.

2.2.4. Koolitused

Koolituste kogemuse ja vajaduste teema küsimuste rühmas oli 2024 vandetõlkide küsimustikus kokku kolm küsimust – küsimused nr 32–34 – ja koolituste osa lõpus viimase küsimusena võimalus lisada kommentaare küsimustiku või selles käsitletud teemade kohta üldiselt. Samas küsimuste rühmas olid ka 2021 tõlkijate uuringus (Ilves ja Tubelt 2021: 9-10) samad küsimused – koolitustel osalemine, soov osaleda, info kättesaadavus.

2024 vandetõlkide uuringus muudeti võrreldes 2021 tõlkijate uuringuga pisut küsimuste struktuuri. 2021 tõlkijate uuringus olid koolitustel osalemine ja neil osalemise

soov koos ühes küsimuses vastusevariantidega „Olen osalenud ja sooviksin veel – Olen osalenud ega näe rohkem vajadust – Ei ole osalenud, aga soovin – Ei ole osalenud ega näe praegu vajadust“ (Ilves ja Tubelt 2021: 9). 2024 vandetõlkide uuringus olid osalemine ja osalemise soov tehnilistel põhjustel eraldi küsimused ning mõlema küsimuse vastusevariantides olid loetletud samad koolitusvaldkonnad.

Tõlketööga seotud koolitustel/kursustel ei ole viimase viie aasta jooksul osalenud üle veerandi 2024 vandetõlkidest (19 vastajat, 29%) ning neli vandetõlki ei soovinud koolitusel osalemise küsimusele vastata (vt tabel 12). Seega on rohkem kui pooled 2024 vandetõlkidest koolitustel **osalenud**. Kõige rohkem on vandetõlgiid osalenud õigusalasel koolitusel (19 vastajat, 29%) ning tõlkeabiprogrammide koolitusel ja keelekoolitusel (kummalgi 17 vastajat, 26%). Muude valdkondade koolitustel on osalenud 10–20% vandetõlkidest, eTranslationi koolitusel aga ainult üks vandetõlk.

Tabel 12

Vandetõlkide/tõlkijate osalemine tõlkimisalastel koolitustel
(24VT 32. küsimus, n = 66, võimalik mitu vastust)

Vastus 24VT	Arv 24VT	Protsent 24VT	Protsent 21ET
Tõlkeabiprogrammid	17	26%	33%
Keelekoolitus	17	26%	36%
Terminoloogia	11	17%	26%
eTranslation	1	1%	8%
Masintõlke kasutamine	12	18%	17%
Masintõlke toimetamine	12	18%	20%
Keeletoimetamine	12	18%	-
Õigusalane koolitus	19	29%	-
Muud erialased koolitused	9	14%	37%
Ei ole tõlketööga seotud koolitustel/kursustel osalenud	19	29%	-
Ei tea / Ei soovi vastata	4	6%	-
Kokku	133		

Allikas (veerg „Protsent 21ET“): Ilves ja Tubelt 2021: 31

2021 tõlkijate küsitluses ei küsitud, kes ei ole koolitustel/kursustel üldse osalenud, kuid iga valdkonna koolitustel oli osalenud alla poolte tõlkijatest. Siiski oli igas valdkonnas koolitusel osalenute osakaal 2021 tõlkijate hulgas mõnevõrra suurem kui 2024 vandetõlkide hulgas. 2021 tõlkijate küsitluses ei olnud koolitusvaldkondade vastusevariantide hulgas keeleteoimetamise ja õiguslaseid koolitusi. Mõned 2021 tõlkijate küsitlusele vastajad nimetasid huvipakkuvate või juba läbitud koolitustena EKI keelehooldekursusi, (masintõlke) toimetamise ja stiiliõpetuse koolitusi (Ilves ja Tubelt 2021: 31). Sellest lähtudes lisati 2024 vandetõlkide küsimustikku koolitusvaldkonna vastusevariandina keeleteoimetamine. Vandetõlkide töö ja staatuse eripärast lähtudes lisati õiguslane koolitus, mille märkis vastusena enim vandetõlke. 2024 vandetõlgid märkisid 2021 tõlkijatest oluliselt vähem muudel erialastel koolitustel osalemist, kuid 2021 tõlkijate puhul võisid need muud erialased koolitused olla sageli keeleteoimetamise valdkonnas, mille 2024 vandetõlgid said eraldi vastusevariandina märkida. Seega on 2024 vandetõlgid tõlkimisalastel koolitustel osalenud üldiselt enam-vähem sama palju või veidi vähem kui 2021 tõlkijad.

2024 vandetõlgid **soovivad** kõigi valdkondade koolitustel osaleda (24VT 33. küsimus, n = 66) rohkem, kui on osalenud. Kõige suurem huvi on vandetõlkide seas õiguslase koolituse vastu, kus oli ka osalenud kõige rohkem vandetõlke. Õiguslase koolitusel soovivad osaleda pooled vandetõlkidest (33 vastajat, 50%). Ligi pooled vandetõlgid soovivad osaleda terminoloogiakoolitusel (32 vastajat, 48%) ning tõlkeabiprogrammide koolitusel (31 vastajat, 47%). Umbes kolmandik vandetõlkidest soovib osaleda keeleteoimetamise koolitusel (24 vastajat, 36%) ning keelekoolitusel (23 vastajat, 35%). Teiste valdkondade koolitustel – eTranslation, masintõlke kasutamine, masintõlke toimetamine, muud erialased koolitused – kõigil soovib osaleda üle veerandi vandetõlkidest (17–20 vastajat, 26–30%). Koolitustel ei soovi osaleda kümnendik vandetõlkidest (7 vastajat, 11%) ning neli vandetõlki ei soovinud sellele küsimusele vastata.

2021 tõlkijate hulgas oli samuti koolitustel osaleda soovijaid rohkem kui osalenuid. Iga valdkonna koolitustel soovisid 2021 tõlkijatest osaleda umbes pooled (44–68%). Enim sooviti osaleda keele- ja terminoloogiakoolitusel (kummalgi 68%). (Ilves ja Tubelt 2021: 31) Seega on 2024 vandetõlgid koolitustel osalemisest huvitatud

pisut vähem kui 2021 tõlkijad, kuid tõlkijatega sarnaselt on koolitustel osalemisest huvitatuid rohkem kui neil osalenuid. Sarnaselt 2021 tõlkijatega on üks vandetõlke enim huvitav valdkond terminoloogiakoolitused. Terminoloogia kõrval on vandetõlkidel suurim huvi õiguslaste koolituste ja tõlkeabiprogrammide koolituse vastu.

Info koolituste kohta ei ole piisavalt kättesaadav (24VT 34. küsimus, n = 66) rohkem kui pooltele 2024 vandetõlkidest (36 vastajat, 54%), on piisavalt kättesaadav viiendikule vandetõlkidest (13 vastajat, 20%) ning veerand vandetõlkidest (17 vastajat, 26%) ei osanud või ei soovinud sellele küsimusele vastata. 2021 tõlkijatest 42% hinnangul ei olnud info koolituste kohta piisavalt hästi kättesaadav, peaaegu sama palju vastajaid (41%) ei osanud seda kommenteerida ning vaid 17% tõlkijatest vastas, et info on piisavalt kättesaadav (Ilves ja Tubelt 2021: 32). Seega on 2024 vandetõlgid 2021 tõlkijatest veel rohkem arvamusel, et info koolituste kohta ei ole piisavalt kättesaadav. Sarnaselt 2021 tõlkijatega on info koolituste kohta piisavalt kättesaadav ainult viiendikule 2024 vandetõlkidest.

Mitu 2024 vandetõlki lisasid kommentaare koolituste info kättesaadavuse teemal. Üks vandetõlk tõi kommentaaris infopuuduse kõrval välja nii keele- kui ka õiguslaste koolituste olulisuse tõlkehangetel kandideerimisel:

Infopuudus on suur probleem. Tõlkijal ei ole tavaliselt aega, et ise aktiivselt infot otsida eri allikatest. Täiendkoolitused oleksid väga olulised, sest praeguseks on tõlkijana tööd saada praktiliselt võimatu kõigil, kes ei ole "lingvistjuristid". Iga jurist, kes oskab mõnda võõrkeelt, nimetab ennast juristlingvistiks ja saab töökohtadele kandideerida. Kuid iga tõlkija, kellel ei ole samas juristiharidust, ei saa kandideerida juristlingvisti töökohtadele. Samas ülikoolide õppekavadest ei ole ma juristlingvisti eriala leidnud. Näiteks olen tõlkinud [ühele Euroopa institutsioonile] otselepingu alusel tekste üle [xx] aasta, kuid nüüd korraldatud uutes [selleliigiliste institutsioonide] hangetes saavad kandideerida ainult juristlingvistid, seega mina oma üle [xx]aastase praktilise töökogemusega siiski kandideerida ei saa.

Mitu vandetõlki jagasid kommentaarides pikemalt mõtteid vandetõlkide spetsiifilise koolituse vajadusest:

Varem saadeti koolituseinfot listidesse, näiteks vandetõlkide listi. Nüüd aga ei ole juba umbes 5 aastat selleteemalist infot saadetud. Ka Tartu Ülikooli õigusteaduskond korraldas koolitusi tõlkijatele, kuid viimase 7 aasta jooksul ei ole neid enam olnud. Ainult ühel korral olen kuulnud vandetõlkidele korraldatud keelekoolitusest ja osalesin seal, aga tase ei vastanud ootusele: liiga algtasemeline koolitus oli, näiteks algustähe ortograafia ja muud põhikooli teemad.

[...] minu arust on puudu spetsiifiliselt vandetõlgitööga seotud ja Eesti konteksti sobilikest õiguslastest koolitustest. [...] Mulle tundub ka mõistlik, et [Justiitsministeerium] või tulevane (?) avalik-õiguslik vandetõlkide koda võiks luua mingid paremad standardid nt tööde vormistamise kohta (eriti kui [vandetõlgi] määrus läheb nüüd uuendamisele) ja selle kohta uutele vandetõlkidele koolitusi korraldada. [...] Selle tõlgendamise, et mis täpselt on või ei ole dokument, kuidas ikkagi

vormistada digikonteinerit, kui on olukord a, b või c, see on kõik täpsustamata ja [...] sama büroo erineva põlvkonna töötajatel on kohati täiesti erinevad tõlgendused mingites küsimustes. [...]

[...] Vandetõlkidele on aga eelkõige tarvis VANDETÕLGI KOOLITUST! Mida see peaks sisaldama? Kogu vandetõlgi tööle ainuomast tööspetsiifikat. Esitan siinkohal vaid väikese ja mitteammendava loetelu kõigest sellest, mis kohe meenub: 1) Kust pitsateid tellida, kuidas neid kasutada, kuidas kõita – see vajaks esmalt kõigi vandetõlkide vahel kokkuleppimist ja siis praktilist hands-on läbitegemist. (Tõlkebürood väidavad, et igaiüks teeb seda isemoodi!) 2) Mis loom see apostill on? Kas seda on ikkagi vaja tõlkida või mitte? Kui on vaja, siis millisel juhul? [...] 3) Millisel juhul ikkagi on vandetõlgi õigus kinnitada väljatrüki avalikust andmebaasist? Eelkõige on alaline probleem karistusregistri väljavõtetega. [...] igal vandetõlgi on neile küsimustele omad vastused! [...] Ei räägitud sellest kõigest ei enne vandetõlgiks saamist ega ka pärast seda.

Üks vandetõlk tõi kommentaaris välja vajaduse „mõelda ka muudele koolitustele, mis võimaldaks keelealaseid teadmisi ja tõlketööga seotud oskusi rakendada muul erialal“, põhjendades seda vajadust sellega, et „masintõlke ja [tehisintellekti] edenemine on täna kiirem kui tõlketeenuse pakkujad sellega kohaneda suudavad.“

Seega tunnevad 2024 vandetõlgid võrreldes 2021 tõlkijatega veel rohkem puudust infost tõlkimis- ja õiguslaste koolituste kohta ning vandetõlgi töö ja staatuse eripäradest tulenevalt on vandetõlkidel lisaks üldistele tõlkimisalastele koolitustele vajadus vandetõlkide spetsiifilise koolituses järele.

2024 vandetõlkide küsimustiku lõpus oli võimalus vaba tekstina lisada veel **kommentaare** küsimustiku või selles käsitletud temade kohta (24VT 35. küsimus, n = 66). Osad lõpukommentaarisid olid seotud mõne konkreetse küsimuse või teemaga ning need on magistratöös esitatud vastava küsimuse või teema juures. Paaris pikemas kommentaaris ühendasid vandetõlgid töökorralduse ja tasustamise teemad:

Korrektsete tõlgete tegemine on [...] pigem raske töö. See peab olema hinnastatud selliselt, et oleks aega tööle pühenduda ja kuu lõpus saaks kätte korraliku palga. Seetõttu ei pea ma õigeks vandetõlkide kontrollimatut juurdetootmist (sest "huvi ju on"). Kui [vandetõlke] on liiga palju, hakkavad hinnad langema ja osad [vandetõlgid] lähevad teisele tööle. Järgmisena kannatab turg (kvaliteet turul langeb) ja hakkavad levima signaalid, et [vandetõlke] pole piisavalt. Seepeale tehakse [Justiitsministeeriumis] uued eksamid ja [vandetõlke] saab jälle liiga palju. Suletud ring.

Ma kardan, et minu segapudru töökorraldusega jääb see küsimustik tibia hätta. [...] ma täidan küsimustikku kahe tähtaja vahepeal, nii et ma käsi südamel ei viitsi kõike üle lugeda, vaid säästan seda kontrollimise energiat tasustatud töö jaoks :) [...]

Töökorralduse ja tasustamise teemadega koos tõstatasid paar vandetõlki kommentaarides küsimuse vandetõlgi tõlgete tellimisest tõlkebüroode kaudu:

Teine oluline probleem Eestis on see, et vandetõlketuru on praktiliselt omandanud tõlkebürood. Nad reklaamivad vandetõlget nagu oma toodet, kuigi tegelikult tellivad seda allhanke korras tõlkijatelt ja [...] tõlkebüroode pakutavad tingimused sarnanevad minu arvates orjapidamisele. Olen viimastel aastatel hakanud kategooriliselt keelduma igasugusest koostööst tõlkebüroodega.

Erandeid teen ainult väiksemate kohtade tõlkebüroodele [...]. Seega ei ole mul vandetõlgitunnistuses praktikas erilist kasu. [Väljaspool Tallinna] elades saab vandetõlgitööd haruharva [...]. Praktikas teen peamiselt tavatõlkeid, tarbetekste, ja selle tööga teenib vaevalt miinimumpalga ulatuses. Nt viimasel aastal on töötasu vähenenud umbes 300% võrreldes eelneva 5 aasta keskmisega.

Veel tahaksin lisada, et ilmselt on Justiitsministeeriumil tegemata veel üks oluline töö – nimelt meediakampaania selle kohta, mis loom see vandetõlk selline on. [...] ikka veel nõuavad kliendid pidevalt ja alatasa „notariaalselt kinnitatud tõlkeid“. Keegi ei tea, kust vandetõlke leida, kuidas nende poole pöörduda. Väga suur osa vandetõlkeid tuleb tõlkebüroode kaudu, aga see ei peaks ju nii olema!

Koolitustega seonduvate küsimuste ja üldiste kommentaaride kokkuvõttes on 2024 vandetõlgid tõlkimisalastel koolitustel osalenud üldiselt enam-vähem sama palju või veidi vähem kui 2021 tõlkijad. Samuti on 2024 vandetõlgid koolitustel osalemisest huvitatud pisut vähem kui 2021 tõlkijad, kuid tõlkijatega sarnaselt on koolitustel osalemisest huvitatuid rohkem kui neil osalenuid. 2024 vandetõlke huvitavad enim terminoloogia, õiguse ja tõlkeabiprogrammide koolitused ning sarnaselt 2021 tõlkijatega ei ole 2024 vandetõlkidele info koolituste kohta enamasti piisavalt kättesaadav. 2024 vandetõlkide kommentaarides toodi esile vajadust vandetõlkide spetsiifilise koolituse järele ning kirjeldati vandetõlkide töökorralduse ja tasustamisega seotud probleeme, sealhulgas vandetõlgi tõlgete tellimist tõlkebüroode kaudu.

Järgmises alapeatükis analüüsitakse 2024 vandetõlkide küsitluse kõigi osade tulemusi, tuuakse välja 2024 vandetõlkide küsitluse tulemuste sarnasused ja erinevused võrreldes 2021 tõlkijate uuringu tulemustega, võrreldakse saadud tulemusi teoreetilistes seisukohtades ning varasemates Euroopa tõlkijauuringutes selgunuga ning tehakse analüüsist lähtuvalt järeldused ja ettepanekud.

2.3. Analüüs, järeldused ja ettepanekud

Magistritöös tehtud uuringust selgus, et sarnaselt Euroopa tõlkijatega üldiselt (Pym *et al.* 2012: 85) on ka Eestis nii 2021 tõlkijatest kui ka 2024 vandetõlkidest üle kolmveerandi naised ning alla veerandi mehed. Samas on nii 2021 Eesti tõlkijate kui ka 2024 vandetõlkide hulgas üle kümnendiku ka mehi. Juba 2015. aastal tehtud uuringus selgus, et enamasti teevad Eesti vandetõlgid lisaks vandetõlgi tõlgetele ka muid tõlkeid

ning „ainult vandetõlgina tegutseb vaid väike osa vandetõlkidest“ (Kumm 2015: 60). 2024 vandetõlkide küsitlusele vastanute põhjal teeb keskmine Eesti vandetõlk aastas 100–500 vandetõlgi tõlget ning lisaks vandetõlgi tõlgetele ka muid tõlkeid, sealhulgas sageli ka muudes keeltes ja keelesuundades, milles ta ei ole vandetõlk. Seega, nii nagu vandetõlkidest ainult vähesed on mehed, on ainult vähesed vandetõlkidest „ainult vandetõlgid“. Seepärast uuriti magistritöös ja võiks ka edaspidi Eesti vandetõlke uurida laiemalt, lähtudes mitte ainult vandetõlgi tegevusest, vaid vandetõlgist kui tõlkijast, kellel on vandetõlgi pädevus ning kes võib teha nii vandetõlgi tõlkeid kui ka muid tõlketöid, mis ei ole vandetõlgi tõlkeid.

Magistritöö raames tehtud uuringuga said vastuse püstitatud uurimisküsimused. Selgitati välja Eesti vandetõlkide taust, kogemused, oskused ja vajadused 2024. aastal ning tulemuste võrdlemisel leiti 2024 vandetõlkide sarnasused ja erinevused võrreldes 2021 tõlkijate uuringuga (Ilves ja Tubelt 2021) laiemalt Eesti tõlkijate kohta leituga. 2024 vandetõlkide ja 2021 tõlkijate sarnasuste ja erinevuste leidmine võimaldab hinnata, milliseid Eesti tõlkijate uuringute tulemusi võib edaspidi tõenäoliselt laiendada ka vandetõlkidele ning milliseid küsimusi tuleks vandetõlkide kohta järeltöö tegemiseks neilt edaspidigi eraldi küsida. 2024 vandetõlkide ja 2021 tõlkijate küsitluste tulemuste võrdlemisel oli sageli ühe küsimuse vastustes nii sarnasusi kui ka erinevusi, seega kokkuvõttes oli sarnaste vastustega küsimusi vähem kui neid, kus 2024 vandetõlkide vastused mingis osas erinesid 2021 tõlkijate vastustest. Järgnevalt esitatakse loeteludena 2024 vandetõlkide ja 2021 tõlkijate olulisemad sarnasused ning seejärel erinevused.

2024 vandetõlkide **sarnasused** 2021 tõlkijatega:

1. Üle kolmveerandi on naised ja üle 10% mehed.
2. Ligi pooled on keskealised vanusegrupis 36–50 a.
3. Tõlkijatel on enamasti ja vandetõlkidel vähemalt kõrgharidus, sealhulgas vandetõlkidel enamasti magistrikraad.
4. Umbes pooled on omandanud filoloogia/keeleteaduse eriala.
5. Üle kolmandiku tõlgivad kuni 1000 lk aastas.
6. Enim esindatud töökeel on inglise keel.
7. Enim tehakse tõlketöid oma ettevõtte kaudu ning veerand teevad tõlketöid töölepingu alusel.

8. Alla viiendiku saavad tõlketööde eest tasu kuupalka alusel ning üle kolmveerandi lehekülje hinna alusel.
9. (Bruto)kuupalk on pigem alla 1500 euro kuus.
10. Suurimad tööandjad töös tõlkijana on tõlkebürood ning tõlkija oma ettevõtte.
11. Iseenda tööandajana oma ettevõtte kaudu töötavate tõlkijate/vandetõlkide peamised kliendid on otsekliendid ja tõlkebürood nii Eestis kui ka välismaal.
12. Umbes pooled on spetsialiseerunud mingi valdkonna tekstide tõlkimisele ning sageli mitmele valdkonnale, eriti õigusvaldkonnale.
13. Tõlkeabiprogrammidest on kõige enam kasutatud Tradost.
14. Tõlkemootoritest on kõige enam kasutatud tõlkemootorit Google Translate.
15. Enamik on kasutanud tõlketöös terminibaase, seejuures EUR-Lexi pisut rohkem kui IATEt või Sõnaveebi.
16. Umbes poolte jaoks on tõlkimine ainus sissetulekuallikas.
17. Umbes pooled kulutavad nädalas keskmiselt tõlketööle kuni 30 tundi.
18. Kolmveerand on oma tööga tõlkijana üldiselt rahul ning rohkem kui pooled näevad end tõlkevaldkonnas pigem töötamas ka tulevikus.
19. Tõlkimisalastel koolitustel osalemisest huvitatuid on rohkem kui neil osalenuid.
20. Üks enim huvitav koolitusvaldkond on terminoloogiakoolitused.
21. Info koolituste kohta ei ole enamasti piisavalt kättesaadav.

Seega oli 2024 vandetõlkidel 2021 tõlkijatega sarnane sooline jaotus, tasustamise alused, suurimad tööandjad, terminibaaside kasutamine, kas tõlkimine on ainus sissetulekuallikas, rahulolu tööga tõlkijana ning hinnang koolitusinfo kättesaadavusele. Neis valdkondades võivad Eesti tõlkijate uuringute tulemused edaspidi olla laiendatavad ka vandetõlkidele. Teistes küsitud valdkondades oli 2024 vandetõlkide vastustes võrreldes 2021 tõlkijate vastustega nii sarnasusi kui ka erinevusi.

2024 vandetõlkide **erinevused** 2021 tõlkijatega võrreldes:

1. Vandetõlgid on tõlkijatest pigem vanemad.
2. Vandetõlgid on tõlkijatest rohkem omandanud õigusteaduse eriala ning vähem tõlkemagistrikraadi.
3. Vandetõlkide kogemus tõlkijana on pigem pikem kui tõlkijatel.
4. Vandetõlkide aastas tõlgitud lehekülgede arv on pigem väiksem kui tõlkijatel.

5. Vene keele ning muude võõrkeeltega peale inglise keele töötavate vandetõlkide osakaal on suurem kui tõlkijatel.
6. Vandetõlgid teevad tõlketöid oma ettevõtte kaudu oluliselt rohkem kui tõlkijad ning töötavad tõlkijatest vähem tõlkebüroodes, muudes eraettevõtetes ja avalikus sektoris.
7. Vandetõlkide keskmine lehekülje hind on üldiselt kõrgem kui tõlkijatel.
8. Vandetõlkidest veidi suurem osa ei ole kasutanud tõlkeabiprogramme ega projektitõlkemälusid.
9. Tõlkemootoritest on vandetõlgid tõlkijatega võrreldes vähem kasutanud Google Translate'i ja rohkem tõlkemootorit DeepL.
10. Vandetõlgid on tõlkijatest vähem tegelenud tööalaselt masintõlke järeltoimetamisega.
11. Vandetõlgid kulutavad nädalas keskmiselt tõlketööle tõlkijatest veidi sagedamini alla 20 tunni.
12. Vandetõlgid on tõlkijatega võrreldes vähem rahul tõlketöö hulgaga ning veidi rohkem rahul tõlkimise eest saadava tasuga.
13. Vandetõlgid on tõlkijatega võrreldes pigem veidi vähem tõlkimisalastel koolitustel osalenud ning neil osalemisest huvitatud.
14. Vandetõlgid on tõlkijatest rohkem huvitatud õiguslastest ja tõlkeabiprogrammide koolitustest.
15. Vandetõlgid vajavad erinevalt tõlkijatest vandetõlkide spetsiifilist koolitust.
16. Vandetõlgid tõid erinevalt tõlkijatest probleemina esile vandetõlgi tõlgete tellimise tõlkebüroode kaudu ehk selle, et ka iseenda ettevõtte kaudu iseenda tööandjana töötav vandetõlk saab vandetõlgi tõlgete tellimusi pigem tõlkebüroo kaudu kui otsekliendilt.

Seega erinesid 2024 vandetõlkide ja 2021 tõlkijate uuringute tulemused järgmistes valdkondades: vanuseline jaotus, omandatud eriala, kogemus tõlkijana, aastas tõlgitud lehekülgede arv, töökeeled, töötamise/lepingu vorm, lehekülje hind, tõlkeabiprogrammide ja tõlkemootorite kasutamine, masintõlke järeltoimetamine, tõlkimisele kulutatud töötundide hulk nädalas, rahulolu tõlketöö hulga ja tõlkimise eest saadava tasuga, koolitustel osalemine ning huvi neil osalemise vastu. Neis valdkondades

pigem ei ole Eesti tõlkijate uuringute tulemused edaspidi laiendatavad ka vandetõlkidele ning vandetõlkide kohta järeltööde tegemiseks tuleks neid küsimusi edaspidigi vandetõlkidelt eraldi küsida.

Hoolimata sellest, et enamik Eesti tõlkijatest/vandetõlkidest on naised, tuleb kutse arendamisel, tõlkehangete ettevalmistamisel, täiendkoolituste disainimisel ja õppekava(de) arendamisel ning nende kõigi kohta teabe jagamisel ja eriala populariseerimisel siiski arvestada, et kõik vandetõlgid/tõlkijad ei ole eelduslikult ainult naised. Samuti tuleb arvestada, et sarnaselt laiemalt Euroopas leituga (Pym *et al.* 2012: 87-88) tõlgivad umbes pooled tõlkijatest/vandetõlkidest osajaga ning samuti umbes pooltel on muid sissetulekuallikaid. Seejuures võib Eesti vandetõlkide jaoks tõlkimine olla pigem kõrval- kui põhitegevus isegi pisut rohkem kui Eesti tõlkijate jaoks. Samas ei anna nädala töötundide küsimus vastust, kas tõlketööle mitte kulutatav aeg kulub muule tööle või hoopis õpingutele, perekondlikele kohustustele, hobidele vms. Samuti jätab ainsa sissetulekuallika küsimus vastaja enda otsustada, kas lugeda muudeks sissetulekuallikateks ainult töised sissetulekud või ka näiteks peretoetus, õppetootus, stipendium, tulu investeringutelt vms. Seda enam on huvitav tõdeda, et kogu tänapäeva töövormide ja sissetulekute kirjuse juures jaotuvad nii Euroopa tõlkijad üldiselt kui ka Eesti vandetõlgid ja tõlkijad täis- või osajaga töötamist arvestades tunnetuslikult umbes pooleks. Seega tuleb edaspidi arvestada, et lisaks sellele, et vandetõlgid/tõlkijad ei ole eelduslikult ainult naised, ei ole nad ka eelduslikult „ainult tõlkijad“ või ainult „kõrvaltegevusena tõlkijad“, vaid nende hulgas on mõlemaid.

See, kas tõlkija/vandetõlk teeb tõlketööd täis- või osajaga või põhi- või kõrvaltegevusena või kas tõlketöö eest saadav tasu on tema ainus sissetulekuallikas, võib mõjutada üldist tööga rahulolu, sealhulgas hinnanguid tõlketöö piisavusele ja tasu õiglusele. Mujal Euroopas on leitud, et tõlketeaduse alases kirjanduses paistab tõlkija elukutse sageli olevat madala staatusega, marginaalne ja kehvalt tasustatud, samas näitavad mõned tõlkijate rahulolu uuringud, et tõlkijad on üldiselt oma elukutsega üsna rahul (Bednárová-Gibová 2022: 2). Varem ja mujal leituga sarnaselt on nii Eesti tõlkijatest kui ka vandetõlkidest kolmveerand oma tööga tõlkijana üldiselt rahul ning rohkem kui pooled näevad end tõlkevaldkonnas pigem töötamas ka tulevikus. Vandetõlkide rahulolu tõlketöö hulga ning selle eest saadava tasuga on aga siiski väiksem

vandetõlkide rahulolust tööga tõlkijana üldiselt, samas olid vandetõlgid tõlkijatest vähem rahul tõlketöö hulgaga ning veidi rohkem rahul tõlkimise eest saadava tasuga. See võib tuleneda sellest, et vandetõlgi tõlgete eest saadav tasu on muude tõlgete eest saadavast tasust küll üldiselt kõrgem, kuid vandetõlgi tõlkeid tellitakse vähem, kui vandetõlgid teha jõuaks ja sooviks.

Mujal Euroopas on tõdetud, et väljaõppe teemad on ametialase profiili lahutamatu osa ning tihedalt seotud ametirühmade professionaalsemaks muutmisega (Solová 2015: 243). Varem on Eesti vandetõlkide vastuste põhjal ühe kitsaskohana välja toodud juhendajate ja standardite puudumine (Kumm 2015: 72) ning leitud, et võimalik tulevane vandetõlkide avalik-õiguslik kutsekoda saaks korraldada väljaõpet ja koolitusi ning sisseelamise programmi uutele vandetõlkidele (Justiitsministeerium 2023). Seega on koolitused vm juhendamine olulised eriti vandetõlgina tegevuse alustamisel ning vandetõlgid seda ka teadvustavad. Eesti tõlkijatega sarnaselt on koolitustel osalemisest huvitatud vandetõlke rohkem kui neil osalenuid ning info koolituste kohta ei ole ka vandetõlkidele enamasti piisavalt kättesaadav. 2024 vandetõlkide uuringu tulemused kinnitavad varasemaid tulemusi, et koos tõlkijate/vandetõlkide ametirühmade professionaalsemaks muutumisega kasvab vajadus ka ametirühma spetsiifiliste koolituste järele – tõlkimisalaste, vandetõlkidel ka õiguslaste ning eriti vandetõlkide spetsiifilise koolituse järele.

Olulisimad järeldused 2024 vandetõlkide uuringust ning võrdlusest 2021 tõlkijate uuringu tulemuste ja varasematest uuringutest järeldatuga on järgmised.

1. Sarnaselt Euroopa tõlkijatega üldiselt on nii 2021 Eesti tõlkijatest kui ka 2024 vandetõlkidest üle kolmveerandi naised ning alla veerandi mehed.
2. Eesti vandetõlgid teevad enamasti lisaks vandetõlgi tõlgetele ka muid tõlkeid, sealhulgas sageli ka muudes keeltes ja keelesuundades, milles ta ei ole vandetõlk.
3. Eesti tõlkijate/vandetõlkide tööaja jaotus on sarnane varasemate uuringutega laiemalt Euroopas leituga – umbes pooled tõlkijatest/vandetõlkidest tõlgivad osajaga ning samuti umbes pooltel on muid sissetulekuallikaid. Seega vandetõlgid/tõlkijad ei ole eelduslikult „ainult tõlkijad“ või ainult „kõrvaltegevusena tõlkijad“, vaid nende hulgas on mõlemaid.

4. Sarnaselt varem ja mujal leituga on nii Eesti vandetõlgid kui ka tõlkijad üldiselt oma elukutsega üsna rahul, kuid vähem rahul tõlketöö hulga ning selle eest saadava tasuga, seejuures on 2024 vandetõlgid 2021 tõlkijatest vähem rahul tõlketöö hulgaga ning rohkem rahul tasuga.
5. 2024 vandetõlkide küsitluse tulemused kinnitasid varem mujal Euroopas tehtud tõlkijauuringutes järeldatut, et koos tõlkijate/vandetõlkide ametirühmade professionaalsemaks muutumisega kasvab vajadus ka ametirühma spetsiifiliste koolituste järele.
6. 2024 vandetõlkide vastused sarnanesid 2021 tõlkijate vastustega ning edaspidi võivad Eesti tõlkijate uuringute tulemused olla laiendatavad ka vandetõlkidele järgmistes valdkondades: sooline jaotus, tasustamise alused, suurimad tööandjad, terminibaaside kasutamine, kas tõlkimine on ainus sissetulekuallikas, rahulolu tööga tõlkijana ning hinnang koolitusinfo kättesaadavusele.
7. Sarnasustest rohkem oli aga 2024 vandetõlkide vastustes 2021 tõlkijate vastustega võrreldes erinevusi, seega üldiselt pigem ei ole Eesti tõlkijate uuringute tulemused edaspidi laiendatavad ka vandetõlkidele.

Järeldustest lähtuvalt tehakse ettepanek Eesti tõlkijate uuringute tulemusi edaspidi pigem mitte laiendada vandetõlkidele muudes valdkondades kui sooline jaotus, tasustamise alused, suurimad tööandjad, terminibaaside kasutamine, kas tõlkimine on ainus sissetulekuallikas, rahulolu tööga tõlkijana ning hinnang koolitusinfo kättesaadavusele. Samuti tehakse ettepanek Eesti vandetõlkide kutse arendamisel, tõlkehangete ettevalmistamisel, täiendkoolituste disainimisel ja õppekava(de) arendamisel ning nende kõigi kohta teabe jagamisel ja eriala populariseerimisel arvestada, et:

1. Eesti vandetõlkidest enamus on naised, kuid nende hulgas on ka mehi;
2. Eesti vandetõlgid teevad enamasti lisaks vandetõlgi tõlgetele ka muid tõlkeid, sealhulgas sageli ka muudes keeltes ja keelesuundades, milles ta ei ole vandetõlk;
3. Eesti vandetõlgid/tõlkijad ei ole eelduslikult „ainult tõlkijad“ või ainult „kõrvaltegevusena tõlkijad“, vaid nende hulgas on mõlemaid;
4. Eesti vandetõlgid on üldiselt rahul tööga tõlkijana, kuid vähem rahul tõlketöö hulga ja selle eest saadava tasuga;

5. Eesti vandetõlkidel on Eesti tõlkijatega sarnaseid koolitusvajadusi, näiteks terminoloogia ja tõlkeabiprogrammid, kuid ka vandetõlkide spetsiifilised koolitusvajadused, näiteks õigusala ja vandetõlkide spetsiifiline koolitus;
6. Eesti vandetõlgid erinevad Eesti tõlkijatest üldiselt ning tõlkijate kohta teadaolevat või eeldatavat ei peaks automaatselt laiendama vandetõlkidele.

Magistritöö maht ja 2021 tõlkijate uuringul põhinev küsimustik ei võimaldanud ning edaspidi võiks põhjalikumalt uurida järgmist: kui palju on vandetõlkide jaoks vandetõlgi tegevus või muu tõlketöö põhi- või kõrvaltegevus, aga ka põhi- või lississetulekuallikas; kuidas mõjutab täis- või osaaajaga või põhi- või kõrvaltegevusena tõlketöö tegemine tõlkijate/vandetõlkide üldist tööga rahulolu, sealhulgas hinnanguid tõlketöö piisavusele ja tasu õiglusele; milliseid koolitustemasid ja õpiväljundeid vajavad Eesti vandetõlgid/tõlkijad ning milline on neile sobiv õppe vorm; millised on vandetõlkide ja tõlkijate ühised koolitusvajadused ning mida peaks sisaldama vandetõlkide spetsiifiline koolitus.

Kokkuvõte

Magistritöö eesmärk oli esmase omataolise küsitlusega koguda andmeid Eesti vandetõlkide tausta, kogemuste, oskuste ja vajaduste kohta. Magistritöös käsitleti tõlkijauuringute teooriat ning varasemaid tõlkijate ja vandetõlkide uuringuid ning koguti esmase omataolise küsimustikuga andmeid Eesti vandetõlkide tausta, kogemuste, oskuste ja vajaduste kohta 2024. aastal. Saadud tulemusi võrreldi Eesti tõlkijate uuringu 2021 (Ilves ja Tubelt 2021) tulemustega. Võrdlus võimaldas hinnata, milliseid Eesti tõlkijate uuringute tulemusi võib edaspidi tõenäoliselt laiendada ka vandetõlkidele ning milliseid küsimusi tuleks vandetõlkide kohta järeltööde tegemiseks neilt edaspidigi eraldi küsida.

Uurimisprobleemi arendamisel lähtuti magistritöös tõlkijauuringute teooriast, mille käsitlemisel töö teoreetilises osas on peamised kasutatud allikad Chesterman (2009), Bednárová-Gibová (2022), Solová (2015), Pym *et al.* (2012). Varasematest Eesti tõlkijauuringutest kasutati Eesti tõlkijate uuringut 2021 (Ilves ja Tubelt 2021), Justiitsministeeriumi (2023) ettekannet vandetõlkide konverentsil vandetõlkide 2022 küsitlusest avalik-õigusliku kutsekoja loomise kohta ning Kummi (2015) Eesti vandetõlke käsitlevat magistritööd. Teoreetilistest käsitlustest ja varasematest uuringutest tuli esile tõlkija agentsus (Chesterman 2009: 19), tõlkija elukutse professionaalsemaks muutumine (Solová 2015: 243) ning samas vabakutseliste ja osaaajaga tõlkijate suur osakaal (Pym *et al.* 2012: 87–88, Ilves ja Tubelt 2021: 24), tõlkijate toimetuleku (Bednárová-Gibová 2022: 2) ja väljaõppega (Solová 2015: 243; Kumm 2015: 72; Justiitsministeerium 2023) seotud teemad ning vandetõlkide töö ja staatuse eripära tõlkijate hulgas (Bednárová-Gibová 2022: 2, Kumm 2015: 60).

Magistritöö empiirilise osana tehti 2024. aasta veebruaris Eesti vandetõlkide küsitluse. 2024 vandetõlkide uuringu sihtrühm ja üldkogum olid kõik 25.01.2024 seisuga Justiitsministeeriumi kodulehel loetletud tegutsevad Eesti vandetõlgid, keda oli kokku 103. Küsitlusele vastas 66 vandetõlki ehk 64% üldkogumist. Eesti vandetõlkide uuringu 2024 küsimustik koostati Eesti tõlkijate uuringu 2021 (Ilves ja Tubelt 2021) tulemuste ja küsimustiku alusel. Võrreldavuse tagamiseks kasutati 2024 vandetõlkide

küsimustikus 2021 tõlkijate küsitlusega võimalikult sarnase sõnastusega küsimusi. Lisaks 2021 tõlkijate uuringu tulemustega võrdlemisele võrreldi analüüsis 2024 vandetõlkide küsitluse tulemusi võimalusel mõnes varasemas uuringus Euroopa tõlkijate ja vandetõlkide kohta üldiselt leituga.

Sarnaselt Euroopa tõlkijatega üldiselt on nii 2021 Eesti tõlkijatest kui ka 2024 vandetõlkidest üle kolmveerandi naised. Eesti vandetõlgid teevad enamasti lisaks vandetõlgi tõlgetele ka muid tõlkeid, sealhulgas sageli ka muudes keeltes ja keelesuundades, milles ta ei ole vandetõlk. Eesti tõlkijate/vandetõlkide tööaja jaotus on sarnane varasemate uuringutega laiemalt Euroopas leituga – umbes pooled tõlkijatest/vandetõlkidest tõlgivad osaaajaga ning samuti umbes pooltel on ka muid sissetulekuallikaid. Sarnaselt varem ja mujal leituga on nii Eesti vandetõlgid kui ka tõlkijad üldiselt oma elukutsega üsna rahul, kuid vähem rahul tõlketöö hulga ning selle eest saadava tasuga, seejuures olid 2024 vandetõlgid 2021 tõlkijatest vähem rahul tõlketöö hulgaga ning rohkem rahul tasuga. 2024 vandetõlkide küsitluse tulemused kinnitasid varasematest mujal tehtud tõlkijate uuringutest järeldatut, et koos tõlkijate/vandetõlkide ametirühmade professionaalsemaks muutumisega kasvab vajadus ka ametirühma spetsiifiliste koolituste järele. 2024 vandetõlkide vastused erinesid enamiku küsimuste puhul 2021 tõlkijate vastustest, seega Eesti tõlkijate uuringute tulemused üldiselt pigem ei ole edaspidi laiendatavad ka vandetõlkidele.

Magistritöö raames tehtud Eesti vandetõlkide uuringust saadud teave aitab paremini mõista Eesti vandetõlke ja nende olukorda. Analüüsist lähtuvalt esitati magistritöös ettepanekud, mida võiks edaspidi arvestada Eesti vandetõlkide kutse arendamisel, tõlkehangete ettevalmistamisel, vandetõlkide ja laiemalt tõlkijate täiendkoolituste disainimisel, samuti tõlkeõpetuse õppekava(de) arendamisel ning nende kõigi kohta teabe jagamisel ja eriala populariseerimisel. Edaspidi võiks põhjalikumalt uurida vandetõlkide põhi- ja kõrvaltegevuse, rahulolu ning koolitusvajadusega seonduvat.

Kasutatud kirjanduse loetelu

Bednárová-Gibová, Klaudia 2022. How happy are legal translators at their work? Further findings from a cognitive–affective enquiry. *Translation Studies* 15 (1): 1–20. Available <https://doi.org/10.1080/14781700.2021.1918233>. (26.03.2024)

Chesterman, Andrew 2009. The Name and Nature of Translator Studies. *HERMES - Journal of Language and Communication in Business* 22 (42): 13–22. Available <https://doi.org/10.7146/hjlc.v22i42.96844>. (26.03.2024)

Eesti keele seletav sõnaraamat (EKSS) 2009. Veebiversioon. Kättesaadav <https://www.eki.ee/dict/ekss/index.cgi>. (26.03.2024)

Ferreira-Alves, Fernando Gonçalves 2011. *As faces de Jano: Contributos para uma cartografia identitária e socioprofissional dos tradutores da região norte de Portugal*. Doktoritöö. Braga: Universidade do Minho. Kättesaadav <https://repositorium.sdum.uminho.pt/bitstream/1822/19816/1/TESE.pdf>. (13.05.2024)

Ilves, Kerli ja Tubelt, Ene (2021). Eesti tõlkijate uuring 2021. Tartu Ülikool, sotsiaalteaduslike rakendusuuringute keskus RAKE. Kättesaadav https://skytte.ut.ee/sites/default/files/2022-04/T%C3%B5lkijate_uuring_2021_aruanne.pdf. (29.03.2024)

Justiitsministeerium (2023). Vandetõlk kojaga ja kojata. Rina Sillandi ettekanne Justiitsministeeriumi korraldatud vandetõlkide konverentsil 20.10.2023 vandetõlkide 2022 küsitlusest avalik-õigusliku kutsekoja loomise kohta.

Keeleseadus. Vastu võetud 23.02.2011. RT I, 18.03.2011, 1. Redaktsiooni jõustumise kuupäev 01.08.2023. Kättesaadav <https://www.riigiteataja.ee/akt/128122022048>. (17.04.2024)

Kumm, Minni 2015. *Vandetõlgi kutse regulatsioon Eestis ja uue vandetõlgi seaduse mõju vandetõlkide tegevusele*. Magistritöö. Tartu: Tartu Ülikool. Kättesaadav https://dspace.ut.ee/bitstream/handle/10062/47289/Kumm_Minni_2015.pdf. (26.03.2024)

Pym, Anthony *et al.* 2012. The Status of the Translation Profession in the European Union: Final Report. *Studies on translation and multilingualism* 7. European Commission, Directorate-General for Translation. Luxembourg: Publications Office of the European Union. Available <https://data.europa.eu/doi/10.2782/63429>. (26.03.2024)

Solová, Regina 2015. The Polish sworn translator: current training profile and perspectives. *The Interpreter and Translator Trainer* 9(2): 243–259. Available <https://doi.org/10.1080/1750399X.2015.1051773>. (29.03.2024)

Tavast, Arvi ja Taukar, Marju 2013. *Mitmekeelne oskussuhtlus*. Tallinn: Valgus.

Vandetõlgi seadus. Vastu võetud 11.12.2013. RT I, 23.12.2013, 1. Redaktsiooni jõustumise kuupäev 01.01.2021. Kättesaadav <https://www.riigiteataja.ee/akt/122122020049>. (29.03.2024)

Vandetõlgid 2024. Justiitsministeeriumi koduleht. Kättesaadav <https://www.just.ee/kohtud-ja-oigusteenused/elukutsed/vandetolk>. (25.01.2024)

Kasutatud lühendid

24VT = Eesti vandetõlkide uuring 2024

21ET = Eesti tõlkijate uuring 2021 (Ilves ja Tubelt 2021)

IATE = Euroopa Liidu terminibaas (*Interactive Terminology for Europe*)

EKI = Eesti Keele Instituut

EKSS = Eesti keele seletav sõnaraamat

ETBL = Eesti Tõlkebüroode Liit

FB = Facebook

FIE = füüsilisest isikust ettevõtja

MTPE = masintõlke järeltoimetamine (*machine translation post-editing*)

OÜ = osäühing

RAKE = Tartu Ülikooli sotsiaalteaduslike rakendusuuringu keskus

UT = Tartu Ülikool (*Universitas Tartuensis*)

ÕS = Eesti õigekeelsussõnaraamat

Summary

University of Tartu

Institute of Foreign Languages and Cultures

Katrin Selbak

Kes on Eesti vandetõlk? (Eesti vandetõlkide uuring ja võrdlus Eesti tõlkijate uuringu 2021 tulemustega)

Who are Estonian sworn translators? (Survey of Estonian Sworn Translators and Comparison with the Results of the 2021 Survey of Estonian Translators)

The aim of the master's thesis is to collect data on the background, experience, skills and needs of Estonian sworn translators. A survey of Estonian sworn translators was conducted in February 2024, and the results were compared with the 2021 Estonian translators' survey (Ilves and Tubelt 2021). 66 sworn translators (64% of the 103 Estonian sworn translators) responded to the survey. The information obtained from the survey helps to understand Estonian sworn translators and their situation and to take into account their possibilities and needs in the development of the profession of sworn translators, the preparation of translation tenders, the development and deployment of translation tools, the design of legal and translation training, as well as in the development of the translation studies' curriculum(s). Several similarities were found between the Estonian translators and sworn translators and some of these align with the general profile of European translators observed in other surveys. However, the answers of 2024 Estonian sworn translators differed from those of 2021 Estonian translators in most questions. Thus, the results of the surveys of Estonian translators generally cannot be applied to Estonian sworn translators in the future. In the future, the primary and secondary activities, satisfaction and training needs of Estonian sworn translators could be studied in more detail.

Eesti vandetõlkide uuring

Küsimustikule on oodatud vastama tegutsevad Eesti vandetõlgid, kelle kontaktandmed on Justiitsministeeriumi kodulehel. Palun vastake ka juhul, kui Te 2023. aastal ühtegi vandetõlgi tõlget ei teinud, kuid olete Justiitsministeeriumi kodulehel tegutseva vandetõlgina kirjas.

Eesti vandetõlkide uuringu viib läbi Tartu Ülikooli tõlkeõpetuse magistrant Katrin Selbak (e-post katrin.selbak@ut.ee). Magistritöö juhendaja on Piret Rääbus.

Magistritöö kavandatav pealkiri on: Kes on Eesti vandetõlk? (Eesti vandetõlkide uuring ja võrdlus Eesti tõlkijate uuringu 2021 tulemustega). Magistritöö eesmärk on esmase omataolise küsitlusega koguda andmeid Eesti vandetõlkide tausta, kogemuste, oskuste ja vajaduste kohta. Uuringust saadav teave aitab edaspidi Eesti vandetõlke ja nende olukorda paremini mõista ning nende võimaluste ja vajadustega paremini arvestada vandetõlkide kutse arendamisel, tõlkehangete ettevalmistamisel, tõlketöövahendite arendamisel ja tutvustamisel, keele- ja õiguslaste ning tõlkimist ja tõlketöövahendeid käsitlevate täiendkoolituste disainimisel, samuti tõlkeõpetuse õppekava(de) arendamisel.

Vandetõlkide uuringu enamik küsimusi ja vastusevariante on sõnastatud sarnaselt Eesti tõlkijate uuringu 2021 küsimuste ja vastusevariantidega, et võimaldada tulemuste võrdlemist. Võrdlusuuringu läbiviimiseks ja küsimuste kasutamiseks andis nõusoleku Eesti tõlkijate uuringu 2021 läbiviija Kerli Ilves. Eesti tõlkijate uuringu 2021 tulemused on huvi korral kättesaadavad https://skytte.ut.ee/sites/default/files/2022-04/T%C3%B5lkijate_uuring_2021_aruanne.pdf.

Vandetõlkide küsimustikule vastamine võtab aega umbes 15 minutit. Iga küsimuse juures on võimalik valida ka vastusevariant „Ei tea / Ei soovi vastata“. Osade küsimuste juures on võimalus lisada kommentaar, mis ei ole kohustuslik. Kogutud andmed jäävad konfidentsiaalseks ning kõiki tulemusi kajastatakse lõputöös üldistatud kujul.

Selles küsimustikus on 35 küsimust.

1. küsimuste rühm – tõlkija taust

1. Teie tehtud vandetõlgi tõlgete arv 2023. aastal

Palun valige üks järgnevatest vastustest.

Kui olete mitme keele või keelesuuna vandetõlk, siis kõigi keelte ja keelesuundade peale kokku

- Ei teinud 2023. aastal ühtegi vandetõlgi tõlget
- 1–10
- 11–100
- 101–500
- Üle 500
- Ei tea / Ei soovi vastata

2. Kas tegite 2023. aastal tasu eest muid tõlkeid, mis ei olnud vandetõlgi tõlked?

Palun valige kõik sobivad vastused.

- Tegin ainult vandetõlgi tõlkeid
- Tegin muid tõlkeid rohkem kui vandetõlgi tõlkeid
- Tegin muid tõlkeid vähem kui vandetõlgi tõlkeid
- Ei tea / Ei soovi vastata

3. Teie haridustase

Palun valige üks järgnevatest vastustest.

- Doktorikraad

- Magistrikraad või sellele vastav
- Kõrgharidus / Bakalaureus
- Ei tea / Ei soovi vastata

4. Teie omandatud eriala(d)

Palun valige kõik sobivad vastused.

- Tõlkemagister
- Filoloogia / Keeleteadus
- Õigusteadus
- Muu
- Ei tea / Ei soovi vastata

5. Kas õpite hetkel tasemeõppes või mikrokraadiprogrammis?

Palun valige üks järgnevatest vastustest.

- Jah, omandan doktorikraadi
- Jah, omandan magistrikraadi
- Jah, õpin mikrokraadiprogrammis
- Jah, õpin mujal tasemeõppes
- Ei õpi hetkel tasemeõppes ega mikrokraadiprogrammis
- Ei tea / Ei soovi vastata

6. Teie vanus

Palun valige üks järgnevatest vastustest.

- Alla 35 a
- 36–50 a
- 51–65 a
- Üle 65 a
- Ei tea / Ei soovi vastata

7. Teie sugu

Palun valige üks järgnevatest vastustest.

- Naine
- Mees
- Muu / Ei soovi vastata

8. Teie töökogemus vandetõlgina

Palun valige üks järgnevatest vastustest.

Palun arvestage tegutseva vandetõlgina Justiitsministeeriumi koduleheküljel kirjas olemise aega sõltumata tehtud vandetõlgi tõlgete hulgast.

- Kuni 5 aastat
- 5–10 aastat
- 10–15 aastat
- 15–20 aastat
- Üle 20 aasta
- Ei tea / Ei soovi vastata

9. Teie töökogemus tõlkijana

Palun valige üks järgnevatest vastustest.

Palun arvestage tõlkijana tegutsemise aja hulka nii vandetõlgi tõlgete kui muude tõlgete tegemise aeg. Kommentaari lisamine ei ole kohustuslik.

- Kuni 5 aastat
- 5–10 aastat
- 10–15 aastat
- 15–20 aastat
- Üle 20 aasta
- Ei tea / Ei soovi vastata

Kommenteerige oma valikut siin:

10. Teie tehtud kõigi tõlgete (sh vandetõlgi tõlked) maht viimasel aastal kokku

Palun valige üks järgnevatest vastustest.

- Kuni 100 lk aastas
- 100–1000 lk aastas
- 1000–2500 lk aastas
- Üle 2500 lk aastas
- Ei tea / Ei soovi vastata

Kommenteerige oma valikut siin:

11. Millis(t)e keel(t)e vandetõlk olete?

Palun valige kõik sobivad vastused.

- inglise keele – eesti keele vandetõlk
- eesti keele – inglise keele vandetõlk
- vene keele – eesti keele vandetõlk
- eesti keele – vene keele vandetõlk
- muu võõrkeele – eesti keele vandetõlk
- eesti keele – muu võõrkeele vandetõlk
- Ei tea / Ei soovi vastata

12. Kas olete viimasel aastal teinud tasu eest tõlketöid muudes keeltes või keelesuundades, milles Te ei ole vandetõlk?

Palun valige üks järgnevatest vastustest.

- Jah
- Ei
- Ei tea / Ei soovi vastata

Kommenteerige oma valikut siin:

13. Millise lepingu või juriidilise vormi alusel tõlketööd (sh vandetõlgi tõlkeid) teete?

Palun valige kõik sobivad vastused.

- Tööleping

- Käsundusleping või töövõtuleping
- Füüsilisest isikust ettevõtja (FIE)
- Oma ettevõtte
- Ettevõtluskonto
- Muu
- Ei tea / Ei soovi vastata

14. Kuidas Teile tavaliselt tõlketööde (sh vandetõlgi tõlgete) eest tasutakse?

Palun valige kõik sobivad vastused.

- Sõna hinna alusel
- Lehekülje hinna alusel
- Kuupalga alusel
- Töötunni tasu alusel
- Tõlkeprojekti tükitasu alusel
- Vandetõlgi tõlke tükitasu alusel
- Muul alusel
- Ei tea / Ei soovi vastata

15. Palun märkige oma keskmine **sõna** hind tõlketöö (sh vandetõlgi tõlgete) eest.

Palun valige üks järgnevatest vastustest.

- Ei saa tasu sõna hinna alusel
- Alla 3 senti sõna
- 3–4 senti sõna
- 5–6 senti sõna
- 7–8 senti sõna
- 9–10 senti sõna
- Üle 10 senti sõna
- Ei tea / Ei soovi vastata

16. Palun märkige oma keskmine **lehekülje** hind tõlketöö (sh vandetõlgi tõlgete) eest.

Palun valige üks järgnevatest vastustest.

- Ei saa tasu lehekülje hinna alusel
- Alla 9 euro lk
- 9–11 eurot lk
- 12–14 eurot lk
- 15–20 eurot lk
- 21–30 eurot lk
- Üle 30 euro lk
- Ei tea / Ei soovi vastata

17. Milline on Teie keskmine (bruto)kuupalk tõlketöö (sh vandetõlgi tõlgete) eest?

Palun valige üks järgnevatest vastustest.

Palun täpsustage kommentaaris, kui see palk on osalise tööaja eest.

- Ei saa tõlketööde eest kuupalka
- Alla 1500 euro kuus
- 1500–3000 eurot kuus
- Üle 3000 euro kuus
- Ei tea / Ei soovi vastata

Kommenteerige oma valikut siin:

18. Teie **tööandja(d)** tõlkijana (sh vandetõlgina)

Palun valige kõik sobivad vastused.

Tööandja maksab töötasu tõlkijale/vandetõlgile kui eraisikule. Kui teete tõlketöid (sh vandetõlgi tõlkeid) oma ettevõtte või ettevõtluskonto kaudu või FIEna, olete tõlkijana/vandetõlgina iseenda tööandja.

- Olen iseenda tööandja
- Avalik sektor
- Eesti tõlkebüroo
- Välismaa tõlkebüroo

- Muu eraettevõtte
- Euroopa Liidu institutsioonid
- Muu tööandja
- Ei tea / Ei soovi vastata

19. Kui olete iseenda tööandja, siis palun märkige, kes on Teie **klient/kliendid** tõlkijana (sh vandetõlgina)

Palun valige kõik sobivad vastused.

Klient on see, kellele esitate arve ja kes maksab tõlketöö (sh vandetõlgi tõlke) eest tasu Teie ettevõttele (sh FIE) või ettevõtluskontole. St tõlkebüroo või tõlkevahendusplatvormi kaudu tehtud tõlketöö (sh vandetõlgi tõlke) klient on büroo või platvorm.

- Ei tee iseenda tööandjana tõlketöid klientidele
- Euroopa Liidu institutsioonid
- Eesti otseklient
- Välismaa otseklient
- Riigiasutus
- Eesti tõlkebüroo
- Välismaa tõlkebüroo
- Tõlkevahendusplatvorm
- Muu klient
- Ei tea / Ei soovi vastata

2. küsimuste rühm – töö sisu ja meetodid

20. Millise valdkonna tekstide tõlkimisele olete spetsialiseerunud?

Palun valige üks järgnevatest vastustest.

- Ei ole spetsialiseerunud
- Õigus
- Tehnika
- Meditsiin

- Majandus (sh turundus)
- IT
- Muu
- Ei tea / Ei soovi vastata

Kommenteerige oma valikut siin:

21. Milliseid tõlkeabiprogramme olete tõlketöös kasutanud?

Palun valige kõik sobivad vastused.

- Ei ole kasutanud ühtegi tõlkeabiprogrammi
- Trados
- MemoQ
- Phrase (varem Memsources)
- Matecat
- Smartcat
- Muu
- Ei tea / Ei soovi vastata

22. Milline on Teie praktika projektitõlkemälu(de) kasutamisega?

Palun valige kõik sobivad vastused.

- Ei ole tõlkemälusid kasutanud
- Olen loonud ise oma projektitõlkemälu(d)
- Olen kasutanud tellija poolt kasutada antud või lepingu alusel omandatud mälusid
- Olen kasutanud tööandja poolt kasutada antud või lepingu alusel omandatud mälusid
- Muu
- Ei tea / Ei soovi vastata

23. Milliseid tõlkemootoreid olete tõlketöös kasutanud?

Palun valige kõik sobivad vastused.

- Ei ole tõlketöös kasutanud ühtegi tõlkemootorit

- Google Translate
- Tilde MT
- Tartu Ülikooli neurotõlge
- eTranslation
- DeepL
- Microsoft
- Tõlkebüroo või tellija või tööandja enda tõlkemootor
- Muu
- Ei tea / Ei soovi vastata

24. Kas olete tööalaselt järeltoimetanud masintõlkega eeltõlgitud tekste (MTPE, Machine Translation Post-Editing)?

Palun valige üks järgnevatest vastustest.

- Jah
- Ei
- Ei tea / Ei soovi vastata

25. Milliseid terminibaase olete tõlketöös kasutanud?

Palun valige kõik sobivad vastused.

- Ei ole kasutanud ühtegi terminibaasi
- IATE
- Sõnaveeb
- Eesti õigekeelsussõnaraamat ÕS 2018
- EUR-Lex
- Riigi Teataja
- Muu
- Ei tea / Ei soovi vastata

3. küsimuste rühm – toimetulek ja motivatsioon

26. Kas tõlkimine (sh vandetõlgi tegevus) on Teie ainus sissetulekuallikas?

Palun valige üks järgnevatest vastustest.

- Jah
- Ei
- Ei tea / Ei soovi vastata

27. Mitu tundi nädalas kulub Teil keskmiselt tõlketööle?

Palun valige üks järgnevatest vastustest.

- Vähem kui 10 tundi
- 10–20 tundi
- 20–30 tundi
- 30–40 tundi
- Üle 40 tunni
- Ei tea / Ei soovi vastata

Kommenteerige oma valikut siin:

28. Mul on piisavalt tõlketööd

Palun valige üks järgnevatest vastustest.

- Pigem jah
- Pigem ei
- Ei tea / Ei soovi vastata

29. Tõlkimise eest saadav tasu on minu hinnangul õiglane

Palun valige üks järgnevatest vastustest.

- Pigem jah
- Pigem ei
- Ei tea / Ei soovi vastata

30. Olen oma tööga tõlkijana rahul

Palun valige üks järgnevatest vastustest.

- Pigem jah
- Pigem ei
- Ei tea / Ei soovi vastata

31. Näen end töötamas tõlkevaldkonnas ka viie aasta pärast

Palun valige üks järgnevatest vastustest.

- Pigem jah
- Pigem ei
- Ei tea / Ei soovi vastata

4. küsimuste rühm – koolitused

32. Millistel tõlketöoga seotud (täiend)koolitustel ja/või kursustel olete (viimase viie aasta jooksul) osalenud?

Palun valige kõik sobivad vastused.

- Tõlkeabiprogrammid
- Keelekoolitus
- Terminoloogia
- eTranslation
- Masintõlke kasutamine
- Masintõlke toimetamine
- Keeletoimetamine
- Õiguslane koolitus
- Muud erialased koolitused
- Ei ole tõlketöoga seotud koolitustel/kursustel osalenud
- Ei tea / Ei soovi vastata

33. Millistel koolitustel soovite osaleda?

Palun valige kõik sobivad vastused.

- Tõlkeabiprogrammid
- Keelekoolitus
- Terminoloogia
- eTranslation
- Masintõlke kasutamine
- Masintõlke toimetamine
- Keeletoimetamine
- Õiguslane koolitus
- Muud erialased koolitused
- Ei soovi koolitustel osaleda
- Ei tea / Ei soovi vastata

34. Kas info koolituste kohta on Teie hinnagul piisavalt kättesaadav?

Palun valige üks järgnevatest vastustest.

- Jah
- Ei
- Ei tea / Ei soovi vastata

Kommenteerige oma valikut siin:

35. Aitäh, et vastasite! Kui Teil on küsimustiku või selles käsitletud teemade kohta veel kommentaare, siis lisage need siia.

Kirjutage vastus siia:

Esita küsimustik.

Teie vastused on salvestatud. Aitäh!

Lisa 2. Kutse vandetõlkide küsitluses osalemiseks

Lugupeetud [NIMI]

Mina olen vandetõlk Katrin Selbak ja pöördun Teie poole kui Tartu Ülikooli tõlkeõpetuse magistrant. Kirjutan magistritööd teemal „Kes on Eesti vandetõlk? (Eesti vandetõlkide uuring ja võrdlus Eesti tõlkijate uuringu 2021 tulemustega)“ ja palun Teie abi vandetõlkide uuringu läbiviimisel.

Küsimustiku pealkiri:

Eesti vandetõlkide uuring

Küsimustikule on oodatud vastama tegutsevad Eesti vandetõlgid, kelle kontaktandmed on Justiitsministeeriumi kodulehel. Palun vastake ka juhul, kui Te 2023. aastal ühtegi vandetõlgi tõlget ei teinud, kuid olete Justiitsministeeriumi kodulehel tegutseva vandetõlgina kirjas.

Magistritöö eesmärk on esmase omataolise küsitlusega koguda andmeid Eesti vandetõlkide tausta, kogemuste, oskuste ja vajaduste kohta. Uuringust saadav teave aitab edaspidi Eesti vandetõlke ja nende olukorda paremini mõista ning nende võimaluste ja vajadustega paremini arvestada vandetõlkide kutse arendamisel, tõlkehangete ettevalmistamisel, tõlketöövahendite arendamisel ja tutvustamisel, keele- ja õiguslaste ning tõlkimist ja tõlketöövahendeid käsitlevate täiendkoolituste disainimisel, samuti tõlkeõpetuse õppekava(de) arendamisel.

Vandetõlkide uuringu enamik küsimusi ja vastusevariante on sõnastatud sarnaselt Eesti tõlkijate uuringu 2021 küsimuste ja vastusevariantidega, et võimaldada tulemuste võrdlemist. Võrdlusuuringu läbiviimiseks ja küsimuste kasutamiseks andis nõusoleku Eesti tõlkijate uuringu 2021 läbiviija Kerli Ilves. Eesti tõlkijate uuringu 2021 tulemused

on huvi korral kättesaadavad https://skytte.ut.ee/sites/default/files/2022-04/T%C3%B5lkijate_uuring_2021_aruanne.pdf .

Vandetõlkide küsimustikule vastamine võtab aega umbes 15 minutit. Iga küsimuse juures on võimalik valida ka vastusevariant „Ei tea / Ei soovi vastata“. Osade küsimuste juures on võimalus lisada kommentaar, mis ei ole kohustuslik. Kogutud andmed jäävad konfidentsiaalseks ning kõiki tulemusi kajastatakse lõputöös üldistatud kujul.

Olen väga tänulik, kui täidate küsimustiku esimesel võimalusel, aga mitte hiljem kui 28. veebruaril 2024.

Juhul kui teil tekib lisaküsimusi või on huvi uuringu tulemuste vastu, siis kirjutage mulle palun aadressil katrin.selbak@ut.ee, et saaksin pärast magistritöö kaitsmist seda Teiega jagada.

Täna Teid uuringu läbiviimisele kaasa aitamise eest!

Küsimustikule vastamiseks vajutage allolevale lingile.

Lugupidamisega,

Katrin Selbak (katrin.selbak@ut.ee)

Küsimustikule vastamiseks vajutage siia:

[https://survey.ut.ee/index.php/714964?token=\[...\]&lang=et](https://survey.ut.ee/index.php/714964?token=[...]&lang=et)

Juhul kui te ei soovi osaleda selles küsitluses ja ei soovi saada rohkem meeldetuletusi, siis vajutage sellele lingile:

[https://survey.ut.ee/index.php/optout/tokens/714964?token=\[...\]&langcode=et](https://survey.ut.ee/index.php/optout/tokens/714964?token=[...]&langcode=et)

Kui te olete algselt loobunud küsitluses osalemisest, kuid soovite siiski selles küsitluses osaleda ja saada meeldetuletusi, siis palun vajutage siia:

[https://survey.ut.ee/index.php/optin/tokens/714964?token=\[...\]&langcode=et](https://survey.ut.ee/index.php/optin/tokens/714964?token=[...]&langcode=et)

Lisa 3. Meeldetuletus vandetõlkide küsitluses osalemiseks

Lugupeetud [NIMI]

Saite hiljuti kutse vandetõlkide küsimustikule vastamiseks.

Tänaseks on küsimustikule vastanud ligi pooled Eesti umbes 100 vandetõlgist.

Küsimustik on avatud 28.veebruari.

Olen tänulik, kui leiate veel täna-homme aega küsitlusele vastata.

Mida rohkem vandetõlke küsitluses osaleb, seda terviklikuma pildi saame Eesti vandetõlkide taustast, kogemustest, oskustest ja vajadustest.

Küsimustiku nimi:

Eesti vandetõlkide uuring

Küsimustikule on oodatud vastama tegutsevad Eesti vandetõlgid, kelle kontaktandmed on Justiitsministeeriumi kodulehel. Palun vastake ka juhul, kui Te 2023. aastal ühtegi vandetõlgi tõlget ei teinud, kuid olete Justiitsministeeriumi kodulehel tegutseva vandetõlgina kirjas.

Küsimustikule vastamiseks klõpsake allpool toodud lingile.

Ette tänades,

Katrin Selbak (katrin.selbak@ut.ee)

Klõpsake küsimustikule vastamiseks siin:

[https://survey.ut.ee/index.php/714964?token=\[...\]&lang=et](https://survey.ut.ee/index.php/714964?token=[...]&lang=et)

Juhul kui te ei soovi osaleda selles küsitluses ja ei soovi saada rohkem meeldetuletusi, siis vajutage sellele lingile:

[https://survey.ut.ee/index.php/optout/tokens/714964?token=\[...\]&langcode=et](https://survey.ut.ee/index.php/optout/tokens/714964?token=[...]&langcode=et)

Lihtlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja üldsusele kättesaadavaks tegemiseks

Mina, Katrin Selbak,

1. annan Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) minu loodud teose „Kes on Eesti vandetõlk? (Eesti vandetõlkide uuring ja võrdlus Eesti tõlkijate uuringu 2021 tulemustega)“, mille juhendaja on Piret Rääbus, reprodutseerimiseks eesmärgiga seda säilitada, sealhulgas lisada digitaalarhiivi DSpace kuni autoriõiguse kehtivuse lõppemiseni.
2. Annan Tartu Ülikoolile loa teha punktis 1 nimetatud teos üldsusele kättesaadavaks Tartu Ülikooli veebikeskkonna, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace kaudu Creative Commons'i litsentsiga CC BY NC ND 4.0, mis lubab autorile viidates teost reprodutseerida, levitada ja üldsusele suunata ning keelab luua tuletatud teost ja kasutada teost ärieesmärgil, kuni autoriõiguse kehtivuse lõppemiseni.
3. Olen teadlik, et punktides 1 ja 2 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile.
4. Kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei riku ma teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse õigusaktidest tulenevaid õigusi.

Katrin Selbak

27.05.2024

Lõputöö autori kinnitus

Olen lõputöö kirjutanud iseseisvalt. Kõigile töös kasutatud teiste autorite töödele, põhimõtteliste seisukohtadele ning muudest allikaist pärinevatele andmetele on viidatud.

Autor: Katrin Selbak

27.05.2024